



ҰЛЫБРИТАНИЯДА МАУСЫМДЫҚ ЖҰМЫСКЕРЛЕР БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША НҰСҚАУЛЫҚ

📍 ҚАЗАҚСТАН



ҚР ЕҢБЕК ЖӘНЕ ХАЛЫҚТЫ ӨЛЕУМЕТТІК
КОРҒАУ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ТРУДА И СОЦИАЛЬНОЙ
ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ РК

 **IOM**
UN MIGRATION

ДИСКЛЕЙМЕР

Осы жарияланымның авторлары айтқан пікірлер Халықаралық көші-қон ұйымының (ХҚҚҰ) көзқарасын ресми көзқарастарын көрсетпейді. Осы жарияланымда пайдаланылатын белгілеулер мен материалды ұсыну ХҚҚҰ-ның белгілі бір елдің, аумақтың, қаланың немесе ауданның немесе жергілікті билік органдарының құқықтық мәртебесіне, сондай-ақ олардың шептері мен шекараларына қатысты қандай да бір нақты пікірін білдіруін білдірмейді.

ХҚҚҰ өз қызметінде көші-қонның реттілігі мен адамгершілік принциптеріне сүйенеді, өйткені бұл мигранттардың өздеріне де, жалпы қоғамға да пайда әкеледі. Үкіметаралық ұйым ретінде ХҚҚҰ басқа елдердегі әріптестерімен ынтымақтастықта көші-қон саласындағы жедел міндеттерді шешуге жәрдем көрсетеді; көші-қон проблемаларын түсінуге ықпал етеді; көші-қон арқылы әлеуметтік және экономикалық дамуға ынталандырады; көші-қон арқылы адамның қадір-қасиеті мен әл-ауқатының қағидаттарын қорғайды.

Бұл жарияланым Қазақстандағы Еңбек мобильділігі орталығы және мансап орталықтары (бұдан әрі – “ЕМО”) үшін дайындалды, олар Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмысшылар Бағдарламасы бойынша жалданған Қазақстаннан келген әлеуетті еңбек мигранттарына жолға шығу алдындағы дайындық жүргізуді жоспарлап отыр. Осы жарияланымда келтірілген ақпарат 2025 жылғы мамырында дұрыс болып табылады (операторлар, өмір сүру құны, кірістер мен салықтар және т.б. туралы ақпарат осы жарияланым шыққаннан кейін өзгеруі мүмкін).

Баспашы: Халықаралық көші-қон ұйымы (ХҚҚ) Қазақстан

Мамбетов көшесі, 14, БҰҰ ғимараты,

Астана, 010000, Қазақстан Республикасы

Телефон: +7 7172 69 6553

Электронды пошта: iomastana@iom.int

Веб-сайт: www.kazakhstan.iom.int



Қосымша сипаттамаларды мына жерден қараңыз: Авторлық құқық және пайдалану шарттары. Бұл жарияланым, мысалы, оқулықтарға енгізу үшін білім беру мақсаттарын қоспағанда, коммерциялық пайда немесе ақшалай өтемақы алуды көздейтін немесе бағытталған мақсаттарда пайдаланылмауы, жарияланбауы немесе таратылмауы керек.

Рұқсаттар: Коммерциялық пайдалану сұраулары немесе қосымша құқықтар мен лицензиялар Қазақстандағы ХҚҚҰ-ға жіберілуі керек.

МАЗМҰНЫ

ҰЛЫБРИТАНИЯДАҒЫ ӨМІР СҮРУ ЖАҒДАЙЛАРЫМЕН ТАНЫСУ	4
1 МОДУЛЬ: ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ	9
2 МОДУЛЬ: САПАР	19
3 МОДУЛЬ: ЖҰМЫС ЖӘНЕ ЕҢБЕК ЖАҒДАЙЛАРЫ	37
4 МОДУЛЬ: ТҰРУ ШАРТТАРЫ	45
5 МОДУЛЬ: ДЕНСАУЛЫҚ ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІК	51
6 МОДУЛЬ: ЕҢБЕК АҚЫ	63
7 МОДУЛЬ: ҚҰҚЫҚТАР МЕН МІНДЕТТЕР	79
8 МОДУЛЬ: ҚОЛДАУ	99



ҰЛЫБРИТАНИЯДАҒЫ ӨМІР СҮРУ ЖАҒДАЙЛАРЫМЕН ТАНЫСУ

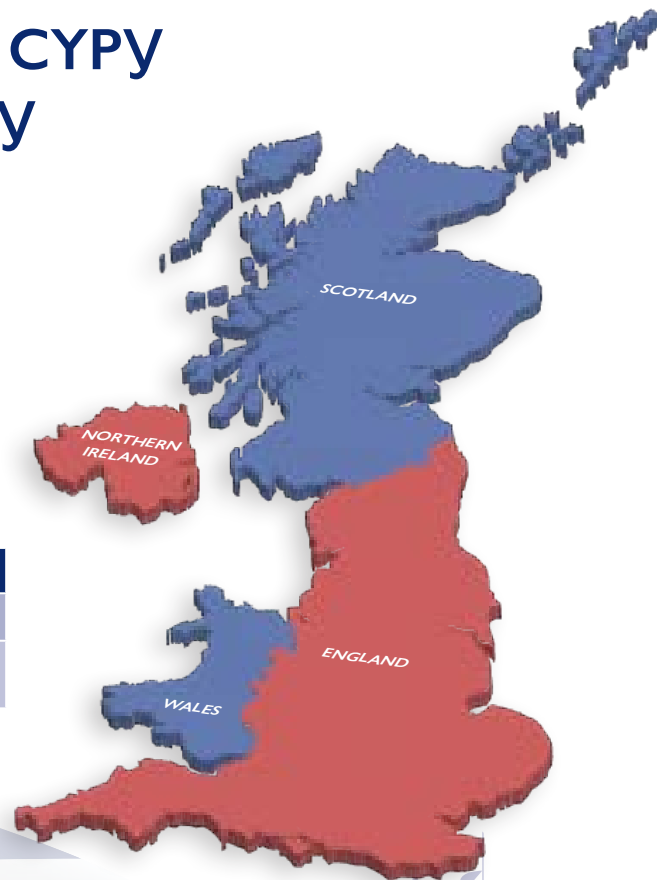
Ұлыбритания және Солтүстік Ирландия Біріккен Корольдігі (Ұлыбритания деп те аталады) төрт әкімшілік бірліктен тұрады: **Англия, Шотландия, Уэльс және Солтүстік Ирландия.**

Ұлыбритания мен Қазақстан арасындағы уақыт айырмашылығы – Британдық жазғы уақыт айларында 4 сағат (сәуірден қазанға дейін) және қарашадан наурызға дейін -5 сағат.



ҰЛЫБРИТАНИЯДАҒЫ УАҚЫТ

Сәуір - қазан	Қараша - наурыз
- Қазақстанмен салыстырғанда 4 сағат	- Қазақстанмен салыстырғанда 5 сағат



АУА-РАЙЫ: Ұлыбританиядағы ауа-райы тез өзгеруі мүмкін.

Бір күннің ішінде сіз күн сәулесін, жаңбырды, суықты және тіпті қарды көре аласыз.

Әдетте, солтүстікке қарай неғұрлым алыс болса, соғұрлым жаңбыр, қар жиі жауады, соғұрлым желді және суық температура болады. Ұлыбританиядағы ауа райы туралы қосымша ақпаратты мына жерден таба аласыз

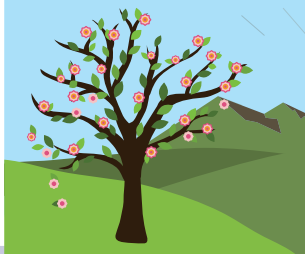
<https://www.metoffice.gov.uk/>

(жер атауын іздеу жолағына қойыңыз).

КӨКТЕМ

(наурыз – мамыр)

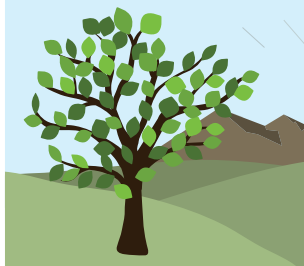
6°C – 18°C



ЖАЗ

(маусым – тамыз)

9°C – 30°C



КҮЗ

(қыркүйек – қараша)

6°C – 18°C



ҚЫС

(желтоқсан – ақпан)

-10°C – 8°C



НЕГІЗГІ АҚПАРАТ:



>> **Тіл:**

Ағылшын тілі
(адамдардың
шамамен
3,5%-ы уэльс,
шотланд және
гель тілдерінде
сөйлейді)



>> **Дін:** Ұлыбритания – көп мәдениетті және діни жағынан алуан түрлі ел. Бірақ сіз фермалардағы кейбір адамдар басқа діндер, соның ішінде ислам туралы білмейтін нәрселерге тап болуыңыз мүмкін.

Әрқашан басқа адамдардың сенімдеріне төзімді және құрметпен қараңыз, егер сіз біреудің сіздің сенімдеріңізге төзімділік пен құрметпен қарамайтынын байқасаңыз, кадрлар бөліміне немесе фермадағы әлеуметтік қамсыздандыру қызметіне хабарласыңыз. Дін бостандығы мен ой бостандығы Ұлыбритания заңымен қорғалған. Сіздің дініңізге (немесе діннің жоқтығына) байланысты сізді кемсітуге ешкімге рұқсат етілмейді.

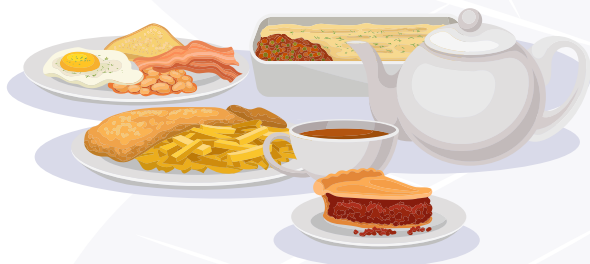


>> **Валюта:** Фунт стерлинг (GBP) және пенни (100 пенс = 1 фунт)





>> Тамақ: Ұлыбританияда әлемнің түкпір-түкпірінен келген тағамдар бар. Танымал тағамдарға балық пен қуырылған картоп, бутербродтар, бұршақ тосттары, пісірілген картоп, шопан пирогы, карри, пицца, макарон өнімдері, таңғы асқа ағылшын шайы және жексенбілік қуырдақ кіреді.



▲ Есіңізде болсын, Ұлыбританиядағы барлық тағамдар халал емес және кейбір тағамдарда шошқа еті мен алкоголь болуы мүмкін. Азық-түлік сатып алғанда, халал тағамдары туралы сұраңыз – оларды ірі супермаркеттер мен дүкендерден табуға болады және оларда “Халал” белгісі бар.



>> Киім: Ұлыбританияда сіз сәнді стильдердің алуан түріне тап боласыз. Адамдардың үйде киетін киімі сіз көргеннен өзгеше болуы мүмкін. Әрқашан құрметпен қараңыз және төзімді болыңыз.





>> Банктік демалыс: Ұлыбританиядағы көптеген мемлекеттік мерекелердің күндері жыл сайын өзгеріп отырады. Банктік демалыс – бұл банктер жабылатын күндер. Адамдар осы күні демалыс алады. Ұлыбританиядағы мемлекеттік мерекелердің жаңартылған тізімімен мына сайттан: <https://www.gov.uk/bank-holidays> немесе QR кодын сканерлеу арқылы танысуға болады. Бағдарлама операторынан немесе фермадан банктік демалыс күндерін демалыс күндері ретінде пайдалана алатыныңызды білуіңіз керек.



>> Мәдениет: Британдық мәдениетке Англия, Шотландия, Уэльс және Солтүстік Ирландияның тарихы мен дәстүрлері, сондай-ақ Ұлыбританияға жылдар бойы келген мигранттардың әртүрлі топтары әсер етеді.

Мұнда әдебиет, театр және музыка, соның ішінде әлемге әйгілі поп-музыка дәстүрлері жақсы дамыған. Ұлыбритания кино, радио және теледидар саласындағы маңызды оқиғаларға үлес қосты. Ұлыбританиядағы ең танымал спорт түрі – футбол, одан кейін регби, гольф, крикет және теннис.



1 модуль



ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ





Жұмысқа орналасу процесінің әртүрлі кезеңдерінде қандай шығындар болатынын белгілеу үшін тізімді пайдаланыңыз.





БҰЛ БАҒДАРЛАМАНЫ КІМ БАСҚАРАДЫ?

Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмысшылар Бағдарламасын екі үкіметтік департамент басқарады: Ұлыбританияның Ішкі Істер Министрлігі және Ұлыбританияның Қоршаған орта, Азық-түлік және ауыл шаруашылығы министрлігі (Defra)

Бағдарлама операторларының белгілі бір саны бар және олар өзгеруі мүмкін. Операторлар жұмыскерлерді іріктеуге және визалық демеушілік көрсетуге жауапты.

Бағдарлама операторының ресми оператор екеніне көз жеткізіңіз. Мұны Ұлыбританияға виза ресімдеу бойынша демеушілердің толық тізімінен оператордың атын табу арқылы тексеруге болады: <https://www.gov.uk/government/publications/register-of-licensed-sponsors-workers>



Құжатты жүктеп алыңыз және маусымдық жұмысшылардың жұмысқа орналасу демеушілерінің “Маршрут” бағанынан іздеу үшін сүзгіні пайдаланыңыз.

113-бетте сіз бағдарламаға қатысатын жұмыс істеп тұрған операторлардың тізімімен таныса аласыз (бірақ қазіргі уақытта олардың барлығы Қазақстаннан адамдарды жинай бермейді), бірақ операторлар өзгеретінін есте сақтаңыз.

Сіздің жұмыс берушіңіз бағдарлама операторы немесе сіз Ұлыбританияда жұмыс істейтін ферма болуы мүмкін. Бағдарлама операторынан мұны анықтауды сұраңыз. Операторға қоюға болатын маңызды сұрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

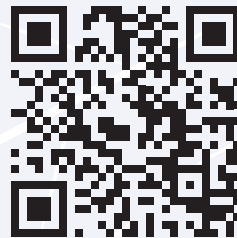
⚠ АЛАЯҚТЫҚ

Сақ болыңыз, бағдарлама операторы немесе жалдау агенттігі ретінде көрінетін алаяқтар сізді алдау үшін Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмысшылар Бағдарламасын пайдалана алады.

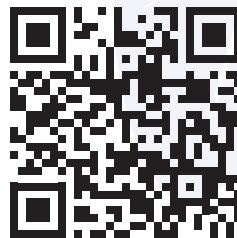
Жалдау агенттіктері жоғары ақы алып, содан кейін жасырынған немесе бар жұмыс орындары туралы жаңылыстырған алаяқтық жағдайлары болды.

Сондықтан егер сіз Ұлыбританияға баруды шешсеңіз агенттігіңіздің GLAA лицензиясы бар екеніне көз жеткізуіңіз керек. GLAA Лицензиялау туралы қосымша ақпаратты 114-беттен табуға болады.

Егер сіз алданып қалдым деп ойласаңыз, Қазақстан Республикасы Ішкі Істер Министрлігінің 1402 нөмірі бойынша сенім телефонына немесе 1414 (Бірыңғай байланыс орталығы) телефонына хабарласыңыз. <https://glass.gla.gov.uk/public/s/>.



Қазақстандағы алаяқтық туралы көбірек білу үшін <https://www.instagram.com/cybercrime.kz/>



Егер сіз алданып қалдым деп ойласаңыз, Ішкі Істер Министрлігінің 1402 нөмірі бойынша сенім телефонына хабарласыңыз.



ҰЛЫБРИТАНИЯДАҒЫ МАУСЫМДЫҚ ЖҰМЫСКЕРЛЕР БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША ВИЗА АЛУҒА ҚАЛАЙ ӨТІНІШ БЕРЕ АЛАМЫН?

>> Жұмысқа орналасу тәртібі:



1-кезең: Өтініш нысанын толтырыңыз, жеке сұхбаттасыңыз және бағдарлама туралы презентациямен танысыңыз



2-кезең: Бағдарлама операторы сізге жұмыс ұсынады, сіз өз келісіміңізді бересіз. Бағдарлама операторы бірегей сілтеме нөмірі бар электрондық құжат болып табылатын демеушілік сертификатын (CoS) береді. Ұлыбританияға маусымдық жұмыскердің визасына өтініш беру керек. Бағдарлама операторы мұны сіз үшін алуы керек.



3-кезең: Виза өтінішіңіз бойынша шешім шамамен 15 жұмыс күні ішінде шығады. Егер қосымша дәлелдер ұсыну қажет болса немесе тіркеу құжаттарын тексеру қажет болса, өтінішті қарау ұзағырақ уақыт алуы мүмкін. Өтінішті қарау ұзаққа созылатын болса, сізге электрондық пошта арқылы хабарланады.



4-кезең: Визаға өтініш бергеннен кейін сіз визаға өтініш беру үшін қабылдауға жазыласыз және оған VFS Global, Астана, Алматы қалаларындағы визалық орталық арқылы барасыз. Сізге виза төлеп, виза орталығына бару керек. Мүмкін болатын жинақтар мен өтініш беру процесі туралы толық ақпаратты VFS Global ресми сайтынан табуға болады: <https://visa.vfsglobal.com/kaz/en/gbr/>



Сіз визаны әдетте виза туралы шешім қабылдағаннан кейін 1-10 күннен кейін аласыз, бірақ кешігулер болуы мүмкін. Сіз дайын болған кезде виза алу үшін VFS Global орталығына қайта шақырыласыз. Егер сіз түнде Астанада, Алматыда қалсаңыз, визалық орталыққа дейін көлікті, сондай-ақ тамақтану мен тұруды төлеуіңіз керек.



5-кезең: Сіз визамен төлқұжат алғаннан кейін сапарға тапсырыс бересіз. Сіз әуе билеттерін төлеуіңіз керек. Сіздің операторыңыз әдетте қайту билетін сатып алуды ұсынады.



6-кезең: Сіз жұмысқа кірісу үшін Ұлыбританияға ұшасыз.

Өтініш беру процесінің кейбір егжей-тегжейлері бағдарлама операторына байланысты болады – мысалы, еңбек шартына қол қою уақыты және оператордан алатын құжаттар жиынтығы.

Өтініш беру процесі туралы қосымша ақпарат алу үшін бағдарлама операторына хабарласыңыз. Операторға қоюға болатын басқа сұрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

⚠ Жұмысқа орналасу үшін құжаттарды тапсыру процесінде көмек үшін ешкімге ақы төлеудің қажеті жоқ. Бұл қажет емес.

>> Сіздің визаңыз:

Маусымдық жұмыскердің визасы Ұлыбританияда 26 аптаға (6 айға) дейін жұмыс істеуге мүмкіндік береді.

Дегенмен, сіз жұмыс істей алатын апталар саны ауа-райына, жұмыстың болуына, визаны уақытылы алуға және сынақ мерзімінен өтуге байланысты. Сіз жұмыс істейтін апталар саны қанша ақша табуға болатындығына әсер етеді. Орташа алғанда, адамдар шамамен 18-20 апта жұмыс істейді.



⚠ Бұл виза бойынша сіз мыналарды жасай алмайсыз:

- Виза мерзімі аяқталғаннан кейін Ұлыбританияда қала алмайсыз
- Мемлекеттік жеңілдіктер алмайсыз
- Отбасыңызды әкеле алмайсыз
- Бағдарлама операторларын ауыстыра алмайсыз
- Сізге жүктелген жұмыстан өзгеше басқа жұмыста жұмыс істей алмайсыз



ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ КЕЗІНДЕГІ ІС-ҚИМЫЛ ЖОСПАРЫ

Жұмысқа орналасу процесінде сіз басқа төлемдер үшін төлеуге міндетті емессіз. Егер Сізден осы төлемдерді төлеу сұралса, 1414 (Бірыңғай байланыс орталығы) хабарласыңыз.



МАҒАН ҚАНДАЙ ҚҰЖАТТАР КЕРЕК?

Жұмысқа орналасу кезінде сізге қажет құжаттар тізімі Бағдарлама операторына байланысты, бірақ кем дегенде төлқұжатты қамтиды. Сіздің төлқұжатыңыз Ұлыбританияда болу мерзімінде жарамды болуы керек. Бағдарлама операторынан мұны анықтауды сұраңыз. Операторға қоюға болатын басқа құрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

Барлық құжаттарды өзіңізбен бірге алып, көшірмелерін жасаңыз. Қазақстаннан ұшар алдында, кейінірек қажет болуы мүмкін болғандықтан,

отбасының сенімді мүшелеріне көшірмелерін қалдырыңыз.

Еңбек шартын алған кезде оның көшірмесін міндетті түрде сақтауды ұмытпаңыз. Еңбек шартын суретке түсіріп, оның суретін телефонға сақтаңыз. Сондай-ақ, оны кейінірек пайдалану үшін электрондық поштаңызға немесе отбасы мүшесінің электрондық поштасына жіберуге болады. Сіздің еңбек шартыңыз туралы қосымша ақпаратты 42-беттен қараңыз.



ОСЫ САЛАДА ЖҰМЫСҚА ТҰРУДЫҢ БАСҚА ЖОЛДАРЫ БАР МА?

Қазіргі уақытта Ұлыбританияның фермаларында Қазақстаннан маусымдық жұмыскерлерді жұмысқа орналастырудың жалғыз заңды тәсілі Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы болып табылады.

Егер сіз біліктілігі төмен жұмыста жұмыс істегіңіз келсе (мысалы, зауытта тауарларды орау немесе мейрамханада үстелдер әзірлеу), онда Ұлыбританияға жұмыс визасымен бару мүмкін емес. Төмен білікті жұмыс – бұл қайталанатын тапсырмаларды орындауды, қол еңбегі құралдарын

пайдалануды және кейбір физикалық күш-жігерді қамтитын жұмыс.

Егер сіз білікті жұмыста жұмыс істегіңіз келсе (мысалы, медбике, менеджер немесе инженер), Ұлыбританияда тек Skilled Worker визасымен (білікті жұмыскерлерге арналған) жұмыс істеуге болады. Бұл визаға өтініш беру процесі Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасынан ерекшеленеді және сіз Ұлыбританияда болған кезде Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасынан білікті жұмыскерлерге арналған визаға ауыса алмайсыз.



МЕН ҚАНДАЙ ШЫҒЫНДАРДЫ ТӨЛЕУІМ КЕРЕК?

Жұмысқа орналасуға және жол жүруге жұмсалатын болжалды шығындар (әдетте жұмыскер төлейді):

Шығындар түрі	Фунт стерлингпен сома
Сұхбаттасуға бару үшін жол жүру және тұру шығындары, сондай-ақ тамақ пен сусын сияқты басқа шығындар (шамамен)	£10 - £100
Ұлыбританияға виза құны	£319
Астанадағы орталықты пайдалану кезінде визаны ресімдеу құны (VFS Global сервисін пайдаланғаны үшін комиссия) (Алматыда комиссия алынбайды)	£0 - £76.50
Астанада немесе Алматыда виза алу үшін қабылдау және дайын болған кезде виза алуға бару сапары, оның ішінде тамақ пен сусын сияқты басқа да шығындар (шамамен)	£10 - 100
Ұлыбританияға және кері сапар (екі жаққа бару билетін шамамен)	£500 - £700
Әуежайдан фермаға бару сапары (ферма мен операторға байланысты)	£0 - £80
Барлығы:	£839 - 1,375.5

* Бұл шығындар уақыт өте келе өзгеруі мүмкін екенін ескеріңіз.



МЕН ҚАНДАЙ ШЫҒЫНДАРДЫ ТӨЛЕМЕУІМ КЕРЕК?

⚠ Сақ болыңыз: өкілеттік берілмеген адамдар немесе топтар сізден қосымша шығындарды төлеуді сұрауы мүмкін. Сіз мынадай шығындарды көтермеуіңіз керек:

- Ұлыбританияда жұмыс табуға көмектесу ақысы
- Жұмысқа орналасу туралы өтінішті сәтті бергені үшін төлем
- Сұхбаттасуға дайындалуға көмек үшін ақы
- Бағдарлама туралы қосымша ақпарат бергеніңіз үшін төлем.
- Жұмысқа қабылдау туралы өтінішті сәтті бергені үшін төлем.

- Виза алуға өтінішті толтыруға көмек үшін төлем.
- Визаны тезірек алуға көмектесетін төлем.
- Қазақстаннан кетер алдында оқу ақысы.
- Тегін болуы тиіс сіздің қылмыстық жағдайыңызды тексеру үшін төлем.

Сіз бұл шығындарды төлемеуіңіз керек. Сіз тек 69-бетте көрсетілген шығындарды төлеуіңіз керек. Егер сіз бұл төлемдерді төлеген болсаңыз немесе біреу сізден төлеуді сұраса, 1414 (Бірыңғай байланыс орталығы) хабарласыңыз.

2 МОДУЛЬ

САПАР





Қызметі	Кезең нөмірі
Қауіпсіздік бақылауынан өтіп, қауіпсіздік қызметінің қызметкері сканерлеуі үшін қол жүгіңізді конвейерге қойыңыз	
Соңында, ұшаққа отырыңыз және өз орныңызды табуға көмектесетін жолсерікке отырғызу талонын көрсетіңіз	
Тіркеу үстеліне барып, рейске төлқұжат пен брондауды көрсетіңіз	
Тіркеу үстелінде багажыңызды тапсырыңыз. Осыдан кейін, егер сізде багаждың салмағы немесе әуе билетін брондау мәселесі туындамаса, сізге отырғызу талоны беріледі.	
Ұшудан үш сағат бұрын әуежайға келіңіз және экрандардан сіздің авиакомпанияңыздың тіркеу үстелін табыңыз	1
Шығу жолыңызды табыңыз: шығу жолына кетуден кемінде бір сағат бұрын келуіңіз керек. Бұл ақпаратты отырғызу талонынан немесе әуежайдың ұшу аймағында орналасқан экрандардан табуға болады	
Металл детекторынан өтіңіз (егер жеке тексеруден өту қажет болса, еркектерді тек ер адамдар, ал әйелдерді тек әйелдер тексере алады)	
Төлқұжаттық бақылаудан өтіңіз	



Тек тиісті құжаттар мен багажды таңдаңыз:



Құжаттар

- ☐ Неке туралы куәлік
- ☐ Ұшу туралы ақпарат
- ☐ Төлқұжат
- ☐ Сақтандыру
- ☐ Жұмысқа шақыру
- ☐ Туу туралы куәлік
- ☐ Дәрілік препараттарға арналған рецепттер



Багаж элементтері

- ☐ Телефон зарядтағышы
- ☐ Төсек жабдықтары
- ☐ Жарылғыш заттар
- ☐ Ұйықтайтын қап
- ☐ Жылы киім
- ☐ Саяхатқа арналған зарядтағыш құрал
- ☐ 200-ден астам темекі

ҰШУҒА ДЕЙІН НЕ ІСТЕУ КЕРЕК?

Ұшу алдында:



>> Виза мен төлқұжатты өзіңізбен бірге алып келгеніңізге көз жеткізіңіз

Виза сізге Ұлыбританияға кіруге және сол жерде жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Егер сізде виза алу туралы қандай да бір сұрақтарыңыз болса, оларды Бағдарлама операторына қоя аласыз.

>> Ұлыбританияда тұрудың егжей-тегжейін түсінгеніңізге көз жеткізіңіз

Қайда тоқтайтыныңыз туралы қосымша ақпарат алу үшін Бағдарлама операторына келесі сұрақтарды қойыңыз:

- Менің жатын бөлмем мен тұратын үй-жайым қаншалықты үлкен?
- Менімен қанша адам тұрады?
- Ерлер мен әйелдерге арналған бөлмелер мен ыңғайлылықтар бөлек пе?
- Менің жеке заттарым мен құжаттарымды сақтау үшін құлыпталатын орын бар ма? Тек мен оған қол жеткізе аламын ба?
- Менің бөлмем мен тұрғын үйім кілтпен жабыла ма?
- Ыдыс-аяқ пен асхана құралдары мен тұратын жерде бола ма, әлде мен оларды өзіммен бірге алуым керек пе?
- Мен өз төсек-орынымды өзіммен бірге алып жүруім керек пе?
- Менде Wi-Fi, банкоматтар, дүкендер, медициналық мекемелер, қоғамдық орындар мен дұға ету орындарына қол жетімділік болады ма?
- Маған Wi-Fi үшін ақы төлеу керек пе?
- Әуежайдан менің фермама трансфер беріледі ме және бұл үшін маған ақы төлеу керек пе?
- Маған фермадан тыс сапар үшін ақы төлеу керек пе және көлік қамтамасыз етіле ме?
- Егер мен сұрасам, бір жыныстағы адамдарға арналған жатақханада тұруға кепілдік бар ма?



>> Алдағы рейс пен келу туралы ақпарат алыңыз

Барлық қажетті ақпаратты білетініңізге көз жеткізіңіз, соның ішінде:

- Авиакомпанияның атауын.
- Рейс нөмірін.
- Күні мен уақытын.
- Сіз ұшатын және келетін әуежайды.
- Транзиттік рейстер мен бағыттарды.
- Багаждың рұқсат етілген мөлшері мен

салмағын.

- Сізді Ұлыбритания әуежайында кездестірген адамның аты-жөнін және байланыс ақпаратын немесе трансфер қызметі ұсынылмаса, фермаға қалай жетуге болатыны туралы ақпаратты.
- Әуежайдан фермаға тасымалдау үшін ақы төлеу керек пе.



>> Бағдарлама операторы сізге туристік сақтандыруды ұсынғанына көз жеткізіңіз. Сіздің сақтандыру полисіңіз туралы ақпарат Бағдарлама операторына байланысты.

>> Барлық қажетті құжаттарды жинаңыз

Бағдарлама операторынан Ұлыбританияға келіп, жұмыс істеу үшін сізге қандай жеке құжаттар қажет екенін сұраңыз. Әдетте мұндай құжаттар мыналарды қамтуы керек:

- Сіздің төлқұжатыңыз және отырғызу талоныңыз.
- Ұшу туралы ақпарат.
- Жұмысқа шақыру / еңбек шарты.
- Сақтандыру.

- Дәрілік препараттарға қажетті рецепттер.
- Оператор ұсынған болса, ферманың сипаттамасы.
- Бағдарлама операторының байланыс деректері.
- Әуежайдан фермаға бару үшін, сондай-ақ алғашқы бірнеше күнде тамақтану үшін ақша (төлем қажет пе, жоқ па, бағдарлама операторынан сұраңыз).



>> Өзіңізді құжаттармен қамтамасыз етіңіз

Сіз бұл құжаттардың қашан қажет болатынын ешқашан білмейсіз, сондықтан дайын болыңыз. Барлық құжаттардың көшірмелерін немесе сапалы фотосуреттерін түсіріңіз, оларды сенімді отбасы мүшелерімен бөлісіңіз және кейінірек оларға жылдам қол жеткізу үшін өзіңізге онлайн (электрондық пошта немесе хабар алмасу жүйесі арқылы) жіберіңіз.



>> Үйге ақшаны қалай жіберуге болатынын ойластырыңыз



>> Отбасыңызбен және жақындарыңызбен келісіңіз

Отбасыңызбен бірге бюджетті, төтенше жағдайдағы байланыстарды және үйде болмаған кезде үй міндеттеріне қатысты кез келген өзгерістерді, соның ішінде бала күтімін талқылаңыз. Егер сіз үйге ақша жіберетін болсаңыз, онда бұл ақшаны кім алатынын және оны қалай пайдаланатынын келісіңіз.



>> Дайын болыңыз

Ұлыбританияда жасайтын жұмысыңыз және жұмыс жағдайыңыз туралы мүмкіндігінше көбірек біліңіз.

Жұмыс физикалық тұрғыдан қиын болады, сондықтан Қазақстаннан кетер алдында дәрігердің тексеруінен өту ұсынылады.

Сіздің барлық құжаттарыңыз, соның ішінде сіздің фермаңыз туралы ақпарат дайын екеніне көз жеткізіңіз. Мүмкіндік болса, осы бағдарламада жұмыс істеген адаммен сөйлесіп, олардың тәжірибесі туралы біліңіз.

Мүмкін болса, олармен сөйлесуге көмектесетін аудармашы қолданбасын телефонға жүктеп көріңіз. Мұны кетер алдында жасаңыз, өйткені сіз әрқашан Wi-Fi желісіне қол жеткізе алмауыңыз мүмкін.



>> Ұлыбританияда жұмыс істейтін таныстарыңызға хабарласыңыз

Бұл сізге не күтетінін түсінуге көмектеседі. Өз операторыңыздан осы уақытта Ұлыбританияға жиналатын қазақстандықтар үшін Telegram немесе WhatsApp-та тобы бар-жоғын сұраңыз. Сіз сондай-ақ Қазақстан Елшілігінің байланыс ақпаратын өз телефоныңызда сақтауыңыз керек **(қажетті нөмірлер 104-бетте көрсетілген)**.



 БАГАЖҒА НЕ АЛУ КЕРЕК?

Бағажды орауды бастамас бұрын, мыналарды тексеруіңіз керек:

- (1) авиакомпания ережелеріне сәйкес өзіңізбен бірге алуға болатын сөмкелер саны (багаж)
- (2) әрбір сөмкенің максималды өлшемі мен салмағы – егер сіз багаждың салмағы мен өлшемінен асып кетсеңіз, әуежайда сізден қосымша ақы алынуы мүмкін
- (3) бағдарлама операторы өзіңізбен бірге алуға кеңес берген заттарыңыздың болуын (мысалы, киім, төсек-орын және т.б.)



КЕҢЕС – Чемодандарыңызға құлып сатып алыңыз және Ұлыбританияға келгеннен кейін чемоданыңызды оңай анықтау үшін мекенжай жапсырмасын немесе көзге түсетін лентаны қосыңыз.



СИЗДІҢ ЧЕМОДАНЫҢИЗДА
(БҰЛА ӘУЕЖАЙДА ТІРКЕЛЕДІ)

рұқсат етіледі



рұқсат етілмейді



 ҚОЛ СӨМКЕҢІЗДЕ (БҰЛ СІЗБЕН БІРГЕ КАБИНАДА БОЛАДЫ)

рұқсат етіледі



рұқсат етілмейді



Паспорт және билеттер



Қосымша киім



Телефон, құлаққап, зарядтағыш, ноутбук



Әмиян



Рецепт бойынша дәрі-дәрмектер



Мөлдір контейнерде 100 мл-ден аз сұйықтық



Маңызды құжаттар



Әйелдер гигиенасы құралдары



Дәретхана керек-жарақтары, дымқыл майлықтар



100 мл-ден асатын сұйықтықтар



Аэрозольді банкалар



Электрондық құрылғылардағы заңсыз мазмұн



Өткір заттар

⚠ Егер сіздің багажыңыз артық салмақ болса, сізге ақы төлеуге тура келеді, бірақ әуежайда басқа ақы төлеуі керек емес (тамақ, сусын және басқа да әуежай сатып алуларына ақы төлеуден басқа).

АВИАРЕЙСТІ ҚАЛАЙ ПАЙДАЛАНУҒА БОЛАДЫ?

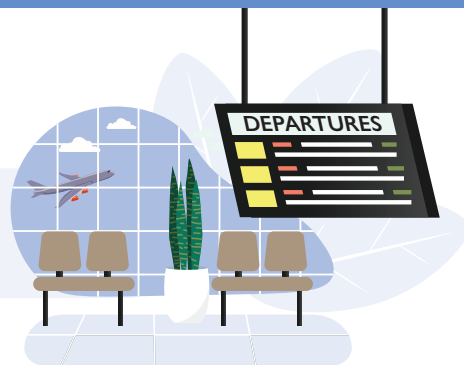
Сіз Қазақстан әуежайына ұшудан үш сағат бұрын келуіңіз керек. Сізде Ұлыбританияға ұшу үшін бірнеше рет ұшақ ауыстыру керек болуы мүмкін. Ұшу 11-ден 20 сағатқа дейін созылуы мүмкін, бірақ одан да ұзақ болуы мүмкін. Ұшу күні халықаралық әуежайға ұшудан 3 сағат бұрын келуді ұмытпаңыз. Төменде саяхат кезінде не күтуге болатыны туралы қадамдық процесс берілген.



ӘУЕЖАЙ АУМАҒЫНДА

1

Ұшудан үш сағат бұрын әуежайға келіңіз. Экрандардан авиакомпанияның тіркеу үстелін табыңыз.



2

Тіркеу үстеліне барып, төлқұжат пен рейске брондауды көрсетіңіз.

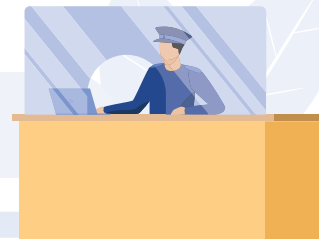


3

Тіркеу үстелінде бағажды тапсырыңыз. Осыдан кейін, егер сізде бағаждың салмағы немесе әуе билетін брондау мәселесі туындамаса, сізге отырғызу талоны беріледі.

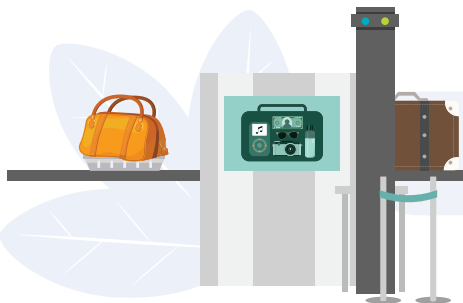


4



5

Қауіпсіздік қызметінің бақылауынан өтіп, қауіпсіздік қызметінің қызметкерлері сканерлеуі үшін қол жүгіңізді конвейерге қойыңыз.



6

Металл детекторынан өтіңіз (егер жеке тексеруден өту қажет болса, еркектерді тек ер адамдар, ал әйелдерді тек әйелдер тексере алады).



КЕҢЕС – егер сізге көмек қажет болса немесе бірдеңе нақтылағыңыз келсе, әуежай қызметкеріне жүгініңіз. Сіз кеңес алу үшін ақы төлемеуіңіз керек.

7

Отыруға шығу жолын табыңыз: шығу жолына ұшудан бұрын кем дегенде 30 минут бұрын – бір сағат бұрын келуіңіз керек. Бұл ақпаратты отырғызу талонынан табуға болады.



FLIGHT	TIME	GATE
[icon]	[icon]	[icon]
[icon]	[icon]	[icon]
[icon]	[icon]	[icon]
[icon]	[icon]	8
[icon]	[icon]	[icon]



8

Соңында, ұшаққа отырыңыз және өз орныңызды табуға көмектесетін жолсерікке отырғызу талонын көрсетіңіз.

ҰШУ КЕЗІНДЕ

Жолсеріктер сіздің қауіпсіздігіңізді қамтамасыз етеді және ұшу кезінде сізге қызмет көрсетеді. Олардың нұсқауларын мұқият тыңдаңыз. Егер сіз жолсерікті түсінбесеңіз, жолаушылардан көмек сұраңыз. Мүмкін болса, олармен сөйлесуге көмектесетін аудармашы қолданбасын телефонға жүктеп көріңіз.



Сіздің телефоныңыз және басқа электроника ұшу режимінде болуы керек немесе ұшу кезінде өшірілуі керек.



Сіз өзіңіздің орныңыздан таблада “Белбеуді тағыңыз” шамы жанбаған жағдайда ғана кете аласыз.



Ұшақта темекі шегуге болмайды.



Тамақ пен сусындардың көп бөлігі тегін, бірақ оны әрқашан жолсерікке жүгіну арқылы нақтылаған дұрыс. Сондай-ақ, сіз өзіңізбен бірге ұшаққа тамақ әкеле аласыз, бірақ ет немесе сүт өнімдерін, сондай-ақ сұйық тағамдарды алып жүруге болмайды.



Басқа жолаушылар мен экипажға құрметпен қараңыз.



КЕҢЕС – ұшу кезінде сіз құлағыңызда қысым сезінуіңіз мүмкін. Есінеуге, су ішуге немесе сағыз шайнауға тырысыңыз.

БАСҚА ҰШАҚҚА АУЫСЫП ОТЫРУ КЕЗІНДЕ (ЖІКТЕС РЕЙСТЕР)



Сіздің Ұлыбританияға сапарыңызда басқа ұшаққа ауысып отыру/түйісу болуы мүмкін. Бұл Ұлыбританияға бара жатқанда, сіз басқа елде бір ұшақтан екінші ұшаққа ауыса отырып ұшасыз дегенді білдіреді. Транзит еліне келгеннен кейін ұшақтан шығып, “Трансфер” (Transfers), “Транзит” (Transit) немесе “Түйісу” (Connections) (әуежайға байланысты) деген белгілерді тауып жүріңіз. Сіз келесі рейске шығу жолын таба алатын жерге жетесіз.

Егер сізді шекарашылар тоқтатса, олар сізге тоқтатудың себебін түсіндіруі керек.

Егер сізде ұшу туралы сұрақтарыңыз пайда болса, ұшақтағы авиакомпания қызметкеріне хабарласыңыз, ол қонғаннан кейін не істеу керектігі туралы кеңес бере алады. Егер сіздің бірінші рейсіңіз кешіктірілсе және сіз келесі рейске үлгермеймін деп алаңдасаңыз, бұл туралы авиакомпания қызметкеріне хабарлаңыз.

Сіз түйісетін рейске еш қиындықсыз ауысатын шығарсыз, бірақ сізге тағы бір рет тексеру процедурасынан өту қажет болуы мүмкін. Бұл өте сирек болса да, сіз шекарада тоқтап тұруыңыз мүмкін. Мұндай жағдайда олар мұндай тоқтатудың дәлелді себебін ұсынуы керек. Егер сіз осындай жағдайға тап болсаңыз, болу еліндегі Қазақстанның Елшілігіне хабарласыңыз немесе **1414 (Бірыңғай байланыс орталығы) қоңырау шалыңыз.**

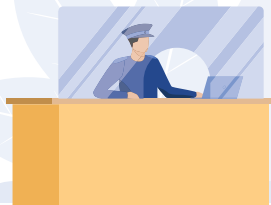
ҰЛЫБРИТАНИЯҒА КЕЛУ

1

Ұшақтан шыққаннан кейін дереу төлқұжат/иммиграциялық бақылауға өтіңіз. “Келу” деп белгіленген белгілер бойынша жүріңіз.



2



Иммиграция қызметінің қызметкері сіздің құжаттарыңызды тексереді және сізге ағылшын тілінде сұрақтар қоя алады, мысалы: “сіз Ұлыбританияда қандай жұмыс жасайсыз”, “сіз Ұлыбританияда қанша уақыт боласыз?” және “сіз қайда тұрасыз?” Сабырлы болыңыз және барлық сұрақтарды дұрыс түсінгеніңізге және барлық құжаттарыңыздың дұрыс екеніне көз жеткізіңіз. Егер сіз ағылшын тілінде нашар сөйлесеңіз, жауаптарды көрсету үшін оларды жазу әрқашан жақсы ой. Егер сізден бұл туралы сұралса, Ұлыбританиядағы мекен-жайыңызды жазыңыз. Сондай-ақ, сіз транзитпен ұшқан кезде басқа елде болған кезде сізге осы сұрақтар қойылуы мүмкін. Егер сіз шет тілінде сөйлемесеңіз, аудармашыдан көмек сұраңыз.

3

Багажды алу үшін “Багажды беру” бөліміне өтіңіз. Сіздің багажыңыз конвейер таспасында шығады.



**Baggage
Claim**



КЕҢЕС – егер сөмкелеріңізді таба алмасаңыз, тұтынушыларға қызмет көрсету орталығына хабарласыңыз.



4

Багажды алғаннан кейін, Егер қауіпсіздік қызметінің қызметкері сізден қызыл дәлізден өтуді сұрамаса (декларациялауға арналған тауарлар жоқ), жасыл дәлізге шығыңыз (декларациялауға арналған тауарлар бар). Осы кезде қауіпсіздік қызметінің қызметкері сіздің багажыңызды тексеруге жіберуді сұрауы мүмкін. Бұл жағдай, егер сіз тасымалдауға рұқсат етілмеген нәрсені өзіңізбен бірге алсаңыз, немесе әуежайдың стандартты қауіпсіздік процедураларына сәйкес орын алуы мүмкін.

5

Егер сіз Глазго әуежайына немесе Эдинбург әуежайына ұшып келсеңіз, Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы туралы қосымша ақпарат бар брошюраларды таба аласыз. Егер сіз брошюралар таба алмасаңыз, әуежай қызметкерлерінен сізге көмектесуін сұраңыз. Егер сізге әуежай қызметкерлерімен байланыс орнатуға көмек қажет болса, мобильді аударма қолданбасын пайдалана аласыз. Егер сіздің телефоныңызда интернет болмаса, кейбір аударма қосымшалары офлайн режимде жұмыс істейді. Мысалы, сіз Google Translate қосымшасын ағылшын, қазақ және орыс тілдеріне жүктеп, оны офлайн режимде пайдалана аласыз.



6

Бағдарлама операторынан әуежайдан қалай шығып, фермаға жету керектігін және трансфер үшін өзіңіз төлеуіңіз керек пе екенін нақтылаңыз. Операторға қоюға болатын басқа сұрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

Міне, Бағдарлама операторына Ұлыбританияға сапарыңыз туралы қоюға болатын бірнеше пайдалы сұрақтар тізімі:

1. Сіз маған SIM картасын бересіз бе? Олай болса, бұл тегін бе, әлде мен бір нәрсе төлеуім керек пе? Олай болмаса, SIM картасын қайдан алуға болады? Бұл қанша тұрады?
2. Әуежайдан фермаға қалай жетуге болады? Сіз менің қоныс аударуымды ұйымдастырып жатырсыз ба және көлік шығындарын өзім төлеуім керек пе?
3. Ұшақ билетін қай әуежайға брондауым керек?



3 МОДУЛЬ

ЖҰМЫС ЖӘНЕ ЕҢБЕК ЖАҒДАЙЛАРЫ



[illegible]

МЕН ҚАНДАЙ ЖҰМЫС ЖАСАЙМЫН?

>> Ферма түрлері

Ұлыбританияда сіз көкөніс, жидек немесе жеміс фермасында жұмыс істейтін шығарсыз. Сіз гүлдер, ағаштар немесе саңырауқұлақтар өсіретін фермада жұмыс істей аласыз, бірақ мұндай фермалар сирек кездеседі. Алғашқы екі аптада сіз физикалық тұрғыдан өте қиын болуы мүмкін жұмыстарды тез орындауды үйренуіңіз керек. Сіз фермаға келгенге дейін де осы жұмыс түріне дайын болуыңыз керек.



>> Көкөніс фермалары

Көкөніс фермаларында сіз көбінесе еңкейіп жұмыс істеуіңіз ықтимал. Бұлшықеттер жұмыс кезінде және одан кейін ауырады, сондықтан сіз жақсы күйде болуыңыз керек.



>> Жидек фермалары

Жидек фермаларында сіз тұрып жұмыс істеуіңіз керек шығар, бірақ жидектер жерде жатса, еңкейіп, арқаңызды бүгіп жұмыс істеуіңізге тура келеді. Сізге қол-көз координациясы жақсы болуы керек және саусақтарыңызбен жақсы сұрыптай білуіңіз керек. Бұл сізге көбірек жидектер жинауға және көбірек ақша табуға мүмкіндік береді.



>> Жеміс фермалары

Жеміс фермаларында сіз көбінесе қолдарыңызбен жұмыс жасайтын боласыз. Сіз жақсы формада болуыңыз керек және қолдарыңыз, арқаңыз және алақандарыңыз мықты болуы керек.



Сіз сондай-ақ жемістер/көкөністер/жидектер буып-түйетін орау цехында немесе жарамды құжаттарыңыз болса, тракторшы болып жұмыс істей аласыз.



МЕНИҢ ЕҢБЕК ШАРТЫМ ТУРАЛЫ НЕ БІЛУІМ КЕРЕК?

>> Бағдарлама операторымен келісім

Бағдарлама операторына байланысты сіз Қазақстанда да оператормен келісімге қол қоя аласыз. Бұл келісім сіздің еңбек шартыңызда жазылуы керек ережелер мен шарттарды қамтиды. Сіздің еңбек шартыңызда сіз бұрын қол қойған келісімнен гөрі нашар ережелер мен шарттар болмауы керек.

Бағдарлама операторынан сізге нақты не тиімді екенін сұраңыз. Операторға қоюға болатын басқа сұрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

>> Сіздің еңбек шартыңыз

Сіздің еңбек шартыңыз сіздің жұмысыңыздың шарттарын, сондай-ақ жұмыскер ретіндегі құқықтарыңыз бен міндеттеріңізді түсіну үшін маңызды құжат болып табылады. Еңбек шартына қол қою уақыты сіздің бағдарлама операторыңызға байланысты болады. Сіз оған Қазақстанда немесе фермаға келген кезде қол қоя аласыз.

Еңбек шартын өз ана (қазақ) және ағылшын тілдерінде алуға құқығыңыз бар. Алайда, шарт сізге орыс тілінде берілуі мүмкін, оған дайын болыңыз. Сіз аудармашы қолданбасын пайдалана аласыз немесе орыс тілінде сөйлейтін адамнан сізге көмектесуін сұрай аласыз. Келісімшартты аудару үшін сізге қосымша ақы төлеудің қажеті жоқ. Сіз сондай-ақ өз фермаңыздың өкілімен немесе Бағдарлама операторымен сіз түсінбейтін еңбек шартының талаптары мен ережелерін талқылай аласыз. Егер сіз Англияда жұмыс жасасаңыз, Еңбек құқықтары орталығына немесе Шотландияда жұмыс жасасаңыз, Жұмыскерлерді қолдау орталығына жүгіне аласыз. Олардың байланыс ақпараты 104-бетте орналасқан.

Сіздің еңбек шартыңыздың нақты мәліметтері сіздің фермаңызға байланысты әр түрлі болады. Еңбек шартына қол қою уақыты туралы қосымша ақпарат алу үшін Бағдарлама операторына хабарласыңыз. Операторға қоюға болатын басқа сұрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

>> Сізге қол қою керек еңбек шартының түрі

Сіз аптасына кемінде 32 сағат ақылы жұмысқа кепілдік беретін еңбек шартын алуыңыз керек. Егер сіз ұсынылған жұмысқа келіссеніз және сізден талап етілсе, сізге аптасына кемінде 32 сағат ақылы жұмыс үшін ақы төленеді. Егер сіз жұмыс берушіңізбен бұл туралы жазбаша түрде келіспеген болсаңыз, сізді аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істеуге мәжбүрлеу мүмкін емес. Егер сіз аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істеуді шешсеңіз, бұл “бас тарту” деп аталады. Фермада жұмыс істей бастағанда, сізге аптасына 48 сағат жұмыс істеуге келісу немесе бас тарту мүмкіндігі беріледі. Бұл туралы жұмыс берушіге кем дегенде 7 күн бұрын хабарлау керек. Еңбек шарты бұзылған кезде, жазбаша бас тарту туралы келісім болған жағдайда, бұл туралы алдын ала (3 айға дейін) хабарлау қажет.

>> 48 сағаттық жұмыс аптасынан бас тарту

Егер сіз жұмыс берушіңізбен бұл туралы жазбаша түрде келіспеген болсаңыз, сізді аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істеуге мәжбүрлеу мүмкін емес. Егер сіз аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істеуді шешсеңіз, бұл “бас тарту” деп аталады. Сізге фермада жұмыс істей бастағанда “бас тартуды” таңдау мүмкіндігі беріледі. Сіздің жұмыс берушіңіз сізді “бас тартуды” рәсімдеуге мәжбүрлей алмайды.

Егер сіз аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істегіңіз келмесе, кез-келген уақытта бас тарту туралы келісімді бұза аласыз, бірақ бұл туралы жұмыс берушіге алдын-ала хабарлауыңыз керек (бұл “ескерту мерзімі” деп аталады). Хабарлама мерзімінің ұзақтығы бас тарту туралы келісімде не жазылғанына байланысты, бірақ 3 айдан аспауы керек. Егер келісімде хабарлау мерзімі туралы ештеңе айтылмаса, онда хабарлау мерзімі 7 күнді құрайды.

Сізбен “нөлдік жұмыс уақыты” бойынша еңбек шартын жасасу мүмкін емес. “Нөлдік жұмыс уақыты” келісімшартында мыналар туралы айтылады:

- Сіздің фермаңыз сізге жұмыс беруге міндетті емес
- Сізге ұсынылған жұмыстан бас тартуға болады
- Бұл талаптар ең аз жұмыс уақытын белгілемейді

Егер сіз “нөлдік жұмыс уақытына” еңбек шартын жасадыңыз деп ойласаңыз, ферма өкілімен сөйлесіңіз. Егер сізге қосымша көмек қажет деп ойласаңыз, Бағдарлама операторына қоңырау шалыңыз. Егер сіз Англияда болсаңыз, Еңбек құқықтары орталығына немесе Шотландияда болсаңыз, жұмысшыларды қолдау орталығына жүгіне аласыз.



>> Еңбек шартындағы негізгі ақпарат

Келесі ақпарат сіздің еңбек шартыңызда жазылуы керек:

- Жұмыс берушінің аты-жөні және мекен-жайы.
- Сіздің толық аты-жөніңіз.
- Сіздің лауазымыңыздың атауы және жұмыс туралы толық ақпарат.
- Сіздің жұмысыңыздың басталу күні.
- Сіздің жалақыңыз (сағатына кем дегенде 12,21 фунт стерлинг), төлем қаншалықты жиі және қандай күндерде болады.
- Сіз бір сағат немесе тапсырма үшін төленеді ме.
- Сіз жұмыс істейтін орындар немесе мекенжайлар. Сіз немесе сіздің жұмыс берушіңіз жұмысты тоқтату туралы хабарлама беруі керек мерзім.
- Жұмыс қанша уақытқа созылады.
- Аптасына жұмыс уақытының ең аз сағаты, соның ішінде қызметкер немесе жұмыскер жұмыс істеуі керек күндердің ең аз саны (32 сағаттан кем болмауы керек).
- Зейнетақы аударымдары.
- Демалыстардың мөлшері және оларды есептеу тәртібі.

Егер бұл ақпарат келісімшартқа енгізілмесе, жұмыс берушіден оны қайдан табуға болатынын сұраңыз.

>> Демалыс күндері және күнделікті демалыс. Сіздің мыналарға құқығыңыз бар:

- Әр апта сайын 1 демалыс күні немесе 14 күн сайын 2 демалыс күн қатарынан.

>> Жұмыс қызметін мерзімінен бұрын тоқтату

Егер сіздің фермаңыз немесе жұмысыңыз сізді қанағаттандырмаса, сіз ауыстыруды сұрай аласыз. Басқа фермаға ауысуға кепілдік берілмейді. Сіз сондай-ақ кез келген уақытта кез келген себеппен жұмысты тоқтатып, үйге орала аласыз. Ферма сізбен еңбек қатынастарын келесі жағдайларда мерзімінен бұрын тоқтата алады:

- Сіз сынақ мерзімінен өте алмай қалдыңыз. Бұл сіз фермада әлі де үйреніп, біліктілікті арттыратын уақыт.
- Сіздің фермаңыз оның қанша уақытқа созылатынын шешеді.
- Сіз тұру, денсаулық және қауіпсіздік шарттарын, сондай-ақ ферманың кез келген басқа ережелерін бұзасыз.
- Егін жинау маусымы аяқталады немесе астық жеткіліксіз.
- Сіз ауырып қалдыңыз және енді жұмыс істей алмайсыз.
- Сіздің фермаңызда немесе басқа фермада жұмыс жоқ.

Есіңізде болсын, егер сіздің жұмысыңыз мерзімінен бұрын аяқталса және ауыстыру мүмкіндігі болмаса, сіз Ұлыбританияда болған кезде басқа жұмыс жасай алмайсыз.

МЕН ҰЛЫБРИТАНИЯДА ҚАНША УАҚЫТ ЖҰМЫС ІСТЕЙМІН?



Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы бойынша Виза Ұлыбританияда 26 аптаға (алты айға) дейін тұруға және жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Сіз жұмыс істейтін апталар саны қанша ақша табуға болатындығын анықтайды.

Сіз жұмыс істейтін апталар санын келесі жағдайларда қысқартуға болады:

- фермаға енді жұмысшылар қажет емес болса
- ферма сізге егіннің азаюына, ауа-райының қолайсыздығына немесе егін жинау маусымының аяқталуына байланысты жұмыс ұсына алмайды
- виза алудың кешігуі болды
- сіз сынақ мерзімінен өткен жоқсыз

СЫНАҚ МЕРЗІМІ БАР МА?

Сынақ мерзімі – бұл сіздің жұмысыңыздың басында жұмыс беруші сіздің жұмысыңызды дұрыс орындағаныңызға көз жеткізу үшін тексеретін уақыт. Осы мерзім аяқталғаннан кейін сіздің жұмыс беруші сіздің “өткеніңізді” немесе өтпегеніңізді шешеді. Егер сіз сынақ мерзімінен өткен болсаңыз, бұл сіздің жұмысыңызды жалғастыратындығыңызды және еңбек шартының мерзімі аяқталғанға дейін Ұлыбританияда қалатындығыңызды білдіреді.

Сынақ мерзімінің ұзақтығы сіз жұмыс істейтін фермаға байланысты болады. Егер сіз бұл мерзімнен өтпесеңіз, сізді жұмыстан шығаруға болады және Ұлыбританиядан күткеннен ертерек кетуге тура келеді. Жұмысты жалғастыру үшін сынақ мерзімінде ферма белгілеген өнімділіктің белгілі бір деңгейіне жету керек.

Өнімділік стандарттарына қол жеткізу қиын болуы мүмкін, әсіресе басында және олар белгілі бір маусымда ферма мен сұранысқа байланысты өзгеруі мүмкін. Егер сізде сынақ мерзімі немесе өнімділік талаптары туралы сұрақтарыңыз болса, операторыңызға немесе Ұлыбританиядағы үкіметтік емес ұйымға хабарласыңыз, мысалы, еңбек құқықтары орталығы (байланыс ақпаратын 104-беттен қараңыз).



МЕН КІММЕН ЖҰМЫС ІСТЕЙМІН?

Сіздің әріптестеріңіз бен басшыларыңыз әлемнің түкпір-түкпірінен келеді және әртүрлі мәдениеттердің өкілдері болады. Бұл әртүрлі діндердің, ұлттардың, нәсілдердің және этникалық топтардың еркектері немесе әйелдері болуы мүмкін.

Сіздің фермадағы басшыңыз әйел болуы мүмкін. Сіз өзіңіздің жетекшіңізбен ынтымақтасып, оның нұсқауларын орындауыңыз керек және жынысына қарамастан, оған құрметпен қарауыңыз керек.

Әрқайсысын оның жынысына, ұлтына, мәдениетіне немесе дініне қарамастан құрметтеу маңызды. Егер сіздің ұлтыңызға, мәдениетіңізге, жынысыңызға немесе дініңізге байланысты сізге әділетсіз немесе құрметсіз қаралғанын сезсеңіз, бұл туралы фермаңыздың кадрлар бөліміне, әлеуметтік қамсыздандыру қызметкеріне немесе Бағдарлама операторына хабарлаңыз. Сіз сондай-ақ Еңбек құқықтары орталығы немесе Шотландия жұмысшыларын қолдау орталығы сияқты үкіметтік емес ұйымдармен байланыса аласыз. Олардың байланыс ақпараты 104 және 105-беттерде.



4 МОДУЛЬ

ТҰРУ ШАРТТАРЫ ЖӘНЕ ТҰРҒЫН ҮЙ



МЕН ҚАЙДА ТҰРАМЫН?

Сіз өзіңіздің фермаңызда фургонда немесе жылжымалы фургонда тұра аласыз, бірақ кейде хостелдер мен жатақханалар болады. Әдетте фургонда 4-тен 6-ға дейін адам тұрады және сіз басқа жұмысшылармен бөлмені бөлуге тура келуі мүмкін. Бұл фермаға байланысты. Сіздің үйіңіз сіздің фермаңыздан жаяу баруға болатындай қашықтықта болуы мүмкін немесе оған жету үшін сізге көлік қажет болуы мүмкін. Тасымалдау құны, егер қажет болса, әдетте күніне 2-4 фунт стерлингті құрайды және сіздің фермаңыз көлікті тегін беруі немесе бермеуі мүмкін. Тұрғын үй туралы толық ақпарат алу үшін Бағдарлама операторына хабарласыңыз. Сіздің өмір сүру кеңістігіңізде мыналар болуы керек:



Шағын толқынды пеш



Тоңазытқыш



Дәретхана және душ



Ас үй



Пеш

Сіздің тұруыңыз мыналарды қамтуы мүмкін:



Wi-Fi (фермаға байланысты ол тегін болуы мүмкін немесе ол үшін төлеуге тура келеді)



Табақтар, ыдыс-аяқ және ас үй ыдыстары

 Бұл ыңғайлылықтар сіздің жылжымалы фургоныңызда немесе бөлек ортақ кеңістікте болады.

МЕН ҚАНДАЙ ТҰРУ ПРОБЛЕМАЛАРЫНА ТАП БОЛУЫМ МҮМКІН?

Егер сіз Ұлыбританияда болған кезде тұруда қиындықтар туындаса, бұл туралы фермаға және Бағдарлама операторына хабарлаңыз. Егер сіздің денсаулығыңызға немесе қауіпсіздігіңізге қауіп төніп тұр деп ойласаңыз, бұл туралы Ұлыбританиядағы денсаулық пен жұмыс орнындағы қауіпсіздікке жауап беретін еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау басқармасына хабарлаңыз. Сіз сондай-ақ бұл туралы GLAA, еңбек құқықтары орталығы немесе Шотландияның жұмысшыларды қолдау орталығына хабарлай аласыз. Олардың байланыс деректері 104 және 105 беттерде берілген. Бұл мәселелердің кейбірі мыналарды қамтуы мүмкін:



Зеңнің ылғалдылығы



Ылғалдылық



Ағып жатқан құбырлар



Суық



**Тышқандар немесе паразиттермен
инфекция**



Ақаулы терезелер



Есіктерде құлыптардың болмауы



Әр адамға төсек жеткіліксіз



Жұмыс істемейтін дәретхана

МЕН ӨЗІММЕН БІРГЕ НЕ АЛУЫМ КЕРЕК?

Қазақстанда тұрғылықты жеріңізді өзіңізбен бірге алып жүруді ұмытпау үшін қажетті тізімді пайдаланыңыз:



Сіз орындайтын жұмысқа сәйкес киім.



Ыдыс-аяқ пен ас пісіруге қажетті керек-жарақтар (бағдарлама операторынан сіздің үйіңізде не бар және не жоқ екенін нақтылаңыз).



Алғашқы бірнеше күнге тағамдар мен жеңіл-желпі ас.



Төсек-орын, соның ішінде жаймалар, жастықтар, жастық қаптары, сүлгілер, ұйықтайтын қап және / немесе көрпелер.



Ұйықтайтын қап, термос және тамақ контейнері.



Алғашқы көмек жинағы (жапсырғыш, таңғыштар, йод, аллергияға қарсы дәрі - дәріктер, ауырсынуды басатын дәрілер, күннен қорғайтын крем).



Сіз қабылдайтын кез келген дәрі-дәрмектер.



Ұлыбританияға арналған телефон зарядтағыш (230 В).



Ақша таппас бұрын шығындарыңызды жабу үшін кем дегенде 150 фунт стерлинг.



Сіздің үйіңізде не қарастырылғанына байланысты (бағдарлама операторынан сұраңыз) сіз өзіңізбен бірге тамақ дайындауға арналған ыдыс-аяқ пен



керек-жарақтарды ала аласыз.



Жылы, су өткізбейтін, желге төзімді күрте мен шалбар.



Берік ыңғайлы аяқ киім.
Резеңке етік және жұмыс қолғаптары (сізге бұлардың берілетінін компанияңыздың



операторынан тексеріңіз).



Жылу ұстайтын киім.

Жүннен жасалған шұлықтар мен ортопедиялық аяқ киім ұлтандары.

Сізге әуежайдан фермаға тасымалдау үшін қосымша ақша қажет болуы мүмкін. Бағдарлама операторынан бұл сізге қатысты ма екенін сұраңыз.



МАҒАН ТЕГІН SIM КАРТАСЫ БЕРІЛЕДІ МЕ?



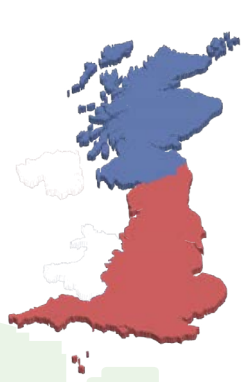
Бағдарлама операторынан сізге тегін SIM картасы берілетінін сұраңыз. Операторға қоюға болатын басқа сұрақтардың тізімі 118-бетте берілген.

ТҰРУ ШЫҒЫНДАРЫН ЕСЕПТЕУ

>> Тұрғын үй құны

Сіз Ұлыбританияда тұру ақысын төлеуіңіз керек. Сіз күніне 9,10 фунт стерлинг немесе аптасына 63,70 фунт төлейсіз деп күтілуде, бірақ бұл сома фермаға байланысты өзгеруі мүмкін. Тұру құнына жиһаз, газ және электр қуаты қосылуы керек. Жуу, сондай-ақ кейбір газ және электр шығындары қосымша ақы алуы мүмкін, бірақ олар әдетте тұру құнына қосылады. Бағдарлама операторынан сіздің өмір сүру шығындарыңыз қандай болатынын түсіну үшін қосымша ақпарат сұраңыз.

Егер сіз осы қызметтер үшін қосымша ақы төлеуге мәжбүр болсаңыз, фермаңыздың өкілімен, содан кейін өзіңіздің бағдарлама операторыңызбен кеңесіп, Егер сіз Англияда болсаңыз, еңбек құқықтары орталығынан және Шотландияда болсаңыз, жұмысшыларды қолдау орталығынан кеңес алыңыз.



>> Англия мен Шотландияда

тұру үшін сізден күніне 10,66 фунт стерлингтен (аптасына 74,62 фунт) артық ақы алынбайды.



>> Уэльсте

күніне 6,31 фунт стерлингтен (аптасына 44,17 фунт) артық ақы алынбайды.



>> Солтүстік Ирландияда

тұру үшін сізден күніне 7,81 фунт стерлингтен (аптасына 54,71 фунт) артық ақы алынбайды.

>> Тұру құны

Тамақ, кір жуу, электр және Wi-Fi сияқты төлеуге тура келетін басқа шығындарды есте сақтаңыз.

Апта сайынғы тамақ пен азық-түлік шығындары аптасына 40-тан 60 фунт стерлингке дейін болуы мүмкін.

Сауда жасау және азық-түлік алу үшін жақын маңдағы қалаға бару үшін сізге көлікті жалдау және төлеу қажет болуы мүмкін. Кейбір супермаркеттер жеткізу қызметтерін өте төмен бағамен ұсынады, ал кейбір фермалар сізге азық-түлік жеткізуге мүмкіндік береді. Мұны әлеуметтік қамсыздандыру қызметкерінен тексеріңіз.

Киім, әлеуметтік және ойын-сауық іс-шаралары, сыйлықтар сияқты төлеуге болатын басқа шығындарды қарастырыңыз. Сондай-ақ сізге банктік аударымдар мен ақшаны алу үшін комиссия төлеу қажет болуы мүмкін.



5 МОДУЛЬ

ДЕНСАУЛЫҚ ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІК





Денсаулық пен қауіпсіздікке қатысты мәселені таңдап, болашақта оны қалай игеруге және болдырмауға кеңес беріңіз:

Шаршау

Ұсыныс:

Ұсыныс:

Ұсыныс:

Ұсыныс:

МЕНІҢ ЖҰМЫСЫМДЫ ОРЫНДАУ ҮШІН ДЕНСАУЛЫҚҚА ҚАНДАЙ ТАЛАПТАР ҚОЙЫЛАДЫ?

Сізге фермадағы жұмысты орындау үшін денсаулыққа қойылатын талаптарды есте сақтаңыз:

- Сапарға шықпас бұрын физикалық тұрғыдан жақсы болуыңыз керек.
- Сіз кейде ұзақ уақыт бойы физикалық жұмыс жасайсыз. Сізге себетті мойныңызға асып жүру қажет болуы мүмкін. Толтырылған кезде оның салмағы шамамен 25 кг болады.
- Сізде күшті қолдар мен жақсы икемділік болуы керек.
- Сіздің фермаңызда жұмыс істеуге байланысты аллергия болмауы керек.



ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙДА МЕН НЕ ІСТЕУІМ КЕРЕК?



Төтенше жағдайда немесе сізге немесе сіз білетін адамға тікелей қауіп төніп тұрса, полицияға 999 немесе 112 нөміріне қоңырау шалыңыз. Егер бұл шұғыл болмаса, 101 нөміріне қоңырау шалыңыз.

Егер сізге шұғыл медициналық көмек қажет болса, 999 нөміріне қоңырау шалыңыз. Егер бұл шұғыл медициналық көмек болмаса және сізге медициналық мәселелер туралы ақпарат қажет болса, сіз 111 нөміріне қоңырау шалу арқылы медициналық маманмен сөйлесе аласыз.

Сондай-ақ, кез келген төтенше жағдай туралы басшыға дереу хабарлау керек.



ЖҰМЫС БЕРУШІ ФЕРМА МЕНІҢ ҚАУІПСІЗДІГІМ ҮШІН НЕ ІСТЕЙДІ?

Сіздің фермаңыз сіз түсінетін тілде еңбекті қорғау және қауіпсіздік процедуралары туралы ақпарат беруі керек.

Есіңізде болсын, ірі техникамен жүргізілетін ауылшаруашылық жұмыстары өте қауіпті болуы мүмкін және жарақат алу мен өлім қаупін тудырады (бірақ бұл сирек кездеседі). Есіңізде болсын, сіздің жұмысыңыз көп физикалық күш жұмсауды қажет етеді және сіз өзіңіздің фермаңызда алғаш жұмыс істей бастағанда ауырсыну сезінуіңіз мүмкін.

Әр фермада еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелері әртүрлі. Сізге берілген денсаулық пен қауіпсіздік туралы ақпаратты мұқият тыңдап, ережелер мен процедураларды түсіну маңызды. Есіңізде болсын: егер сіз еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелерін бірнеше рет елемейтін болсаңыз, сіз өзіңізді тәуекелге ұшыратуыңыз мүмкін. Ферма сізге ескерту жасайды (кейде “тәртіптік” деп аталады) және сіз тіпті жұмысыңызды жоғалтуыңыз мүмкін.

Сіздің жұмыс берушіңіз сіздің қауіпсіздігіңіз бен денсаулығыңызды қамтамасыз ету үшін шаралар қабылдауы керек. Мұндай шараларға мыналар жатады:

- Еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелерін түсіндіру, әсіресе егер сіз кенеттен жарақат алсаңыз немесе ауырып қалсаңыз, сізге түсінікті тілде (әдетте орыс тілінде).

- Сізге жұмыс уақытында үзіліс жасауға мүмкіндік беру.
- Сізге демалуға уақыт беру (демалыс немесе жұмыс емес күні).
- Медициналық оқиға болған жағдайда не істеу керектігін түсіндіру.
- Таза және қауіпсіз тұрғын үймен қамтамасыз ету (егер сіздің қазіргі фермаңыздағы еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау шарттары нашар болса, сізді жаңа фермаға ауыстыру үшін бағдарлама операторына жіберу).
- Сізді жұмыс кезінде сізге бағытталған кез келген ықтимал зорлық-зомбылықтан немесе қауіптен қорғау.
- Егер сіз Шотландияда жұмыс жасасаңыз, еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы бойынша оқытуға жұмсалған уақыт үшін ақы төленуі керек.
- Егер сіздің жұмыс берушіңіз сіздің қауіпсіздігіңіз үшін дұрыс шаралар қабылдамайды деп ойласаңыз, бағдарлама операторына қоңырау шалыңыз. Егер мәселе сол бойы шешілмесе, бұл туралы Еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы жөніндегі басқармаға, Еңбек саласындағы қылмысқа және теріс пайдаланушылыққа қарсы күрес басқармасына, Егер сіз Англияда болсаңыз, Қазақстан елшілігіне немесе еңбек құқықтары орталығына және егер сіз Шотландияда болсаңыз, Жұмыскерлерді қолдау орталығына хабарлаңыз. Олардың телефон нөмірлерін 104 және 105 беттерден табуға болады.

МЕНІҢ ЖҰМЫСЫМА БАЙЛАНЫСТЫ ДЕНСАУЛЫҚҚА ҚАНДАЙ ҚАУІПТЕР БАР?

Сіздің денсаулығыңыз үшін келесі қауіптерді есте сақтаңыз:

- Иілу, тұру және қол мен білекті пайдалану арқылы ұзақ жұмыс кезеңдері.
- Қауіпті ауылшаруашылық жабдықтары мен техникасы.
- Аллергиялық реакциялар.
- Ыстықта (жаз мезгілінде) немесе суықта

(қыс мезгілінде) ашық ауада жұмыс істеу.

- Зақымдалған жеке қорғаныс құралдары.
- Шаршау.
- Үйге деген сағыныш, стресс және жалғызсыраушылық.
- Машиналармен байланысты апаттар
- Жабдыққа байланысты жазатайым оқиғалар (мысалы, пышақтармен).



МЕН ҚАЛАЙ ҚАУІПСІЗ ЖАҒДАЙДА БОЛА АЛАМЫН?



Сіздің фермаңызда қауіпсіздікті сақтау туралы өз нұсқаулары болады. Қазақстанда болған кезде жұмысқа дайындалу үшін дене шынықтырыңыз және спортпен шұғылданыңыз.

Ұлыбританияда болған кезде сіз қауіпсіз және сау болу үшін келесі қарапайым қадамдар жасай аласыз:

- Сіздің фермаңыздағы еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелері мен процедураларын танысыңыз.
- Сіздің фермаңызда оқытылған алғашқы медициналық көмек мамандарын анықтай алатыныңызға көз жеткізіңіз.

- Жеке қорғаныс құралдарын киіп жүріңіз және оның жай-күйін қадағалаңыз.
- Жеке гигиена мен тұрғын үйдің тазалығын сақтаңыз.
- Басқалармен қарым-қатынас орнатыңыз және топта жұмыс жасаңыз.
- Үйдегі отбасыңызбен және достарыңызбен байланыста болыңыз.
- Күн сәулесінде болған кезде күннен қорғайтын крем жағыңыз.
- Күні бойы дұрыс тамақтаныңыз және көбірек сұйықтық ішіңіз.
- Үнемі үзіліс жасаңыз.

ҚАНДАЙ ЖЕКЕ ҚОРҒАНЫС ҚҰРАЛДАРЫН САТЫП АЛУЫМ КЕРЕК?

Сіздің фермаңыз ауылшаруашылық жұмыстарын орындау кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін сізге тегін жеке қорғаныс құралдарын ұсынуы керек. Мұндай құралдарға мыналар жатады:

- Ылғалды жағдайда жұмыс істегенде сізді қорғайтын киім мен аяқ киім (яғни қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін қажет).
- Құлаған заттардан қорғауға және бас жарақаттарының алдын алуға арналған шлемдер мен дулығалар.
- Биіктікте жұмыс істеу кезіндегі қауіпсіздік белдіктері және шулы жағдайда жұмыс істеу кезінде есту органдарын қорғау құралдары.
- Өткір жабдықты пайдалану кезінде қолғап.
- Қорғаныс көзілдірігін, қолғапты, аяқ киімді және комбинезонды, сондай-ақ тыныс алу маскасын қоса алғанда, қауіпті химиялық заттардан, шаңнан және будан қорғайтын жабдық.
- Бас киім сияқты ыстық ауа-райынан қорғау құралдары.



Сіздің фермаңызда сіз өзіңіздің жеке қорғаныс құралдарыңызды қалай дұрыс пайдалану, сақтау және бақылау туралы білім алуыңыз керек. Оларды ақаулар мен зақымдарға қалай қарау керектігін білгеніңізге көз жеткізіңіз.

Қауіпсіздікті қажет етпейтін киім мен аяқ киім тегін берілмейтінін ескеріңіз (мысалы, кәдімгі шалбар, жемпір, пальто, аяқ киім және т.б.).

ТЕГІН МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕКТІ ҚАЙДАН АЛУҒА БОЛАДЫ?

>> Сіздің фермаңызда алғашқы көмек көрсету

Сіздің фермаңызда тегін алғашқы медициналық көмек көрсетуге үйретілген біреу болуы керек.

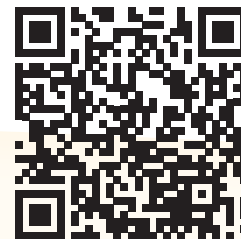
>> Жалпы тәжірибелік дәрігер

Ұлыбританияға келгеннен кейін сіз отбасылық жалпы тәжірибе дәрігеріне (GP) тіркелуіңіз керек. Мүмкін сіздің жұмыс берушіңіз сізге көмектесе алады. Төмендегі сайтқа кіру арқылы жақын жердегі жалпы тәжірибелік дәрігерді таба аласыз
<https://www.nhs.uk/service-search/find-a-gp>.

Сіз жалпы тәжірибелік дәрігерге (GP) тегін жазыла аласыз. Тек сіздің қабылдауыңыз ғана тегін болады. Егер сіз Англияда, Уэльсте немесе Солтүстік Ирландияда болсаңыз, кез-келген медициналық процедуралар мен рецепттер үшін ақы төлеуіңіз керек (қазіргі уақытта бірлігіне 9,90 фунт стерлинг). Егер сіз Шотландияда болсаңыз, сіздің барлық медициналық қызметтеріңіз бен рецепттеріңіз (бастапқы және қайталама) тегін болады. Ұлыбританияда жергілікті терапевттің қабылдауына жазылуға 3 аптадан астам уақыт кетуі мүмкін.

Егер сізде дәріханадан рецептсіз алынатын дәрі-дәрмектермен шешілмейтін мәселелер туындаса, жалпы тәжірибелік дәрігерге қаралыңыз. Егер сізде шұғыл емес медициналық проблемалар туындаса, бірінші кезекте жалпы тәжірибелік дәрігерге хабарласуыңыз керек. Фармацевтер де сізге көмектесе алады және кеңес бере алады. Олар сіздің қатысуыңызсыз кейбір ауруларға қарсы дәрі-дәрмектерді тағайындай алады.

<https://www.nhs.uk/service-search/pharmacy/find-a-pharmacy>.



>> Жазатайым оқиға кезіндегі алғашқы көмек қызметі (A&E)

Сіз Ұлыбританияның ұлттық денсаулық сақтау қызметінен (NHS) жазатайым оқиғалар мен жедел медициналық көмек кезінде (A&E) ақысыз медициналық көмек ала аласыз. Бұған шұғыл психиатриялық қызметтер де кіреді.

Егер сізде өмірге қауіп төнсе, жедел жәрдем қызметіне хабарласыңыз, мысалы:

- Сананың жоғалуы.
- Сананың кенеттен тұнжырауы.
- Құрысулар.
- Кеудедегі ауырсыну.
- Тыныс алудың қиындауы.
- Тоқтатуға болмайтын ауыр қан кету.
- Ауыр аллергиялық реакция (анафилаксия).
- Қатты күйік немесе судан күйю.
- Инсульт.
- Жол-көлік оқиғасы сияқты ауыр жарақаттар.
- Өзіңізге зиян келтіруге немесе өз-өзіне қол жұмсауға деген ұмтылыс.

Жедел медициналық көмекті 4 сағаттан артық күтуге болатындығын ескеріңіз. Күту уақыты туралы нақты ақпаратты жақын жердегі жедел жәрдем орталығының сайтынан табуға болады.



Егер сізге шұғыл медициналық көмек қажет болса, 999 немесе 112 нөміріне қоңырау шалыңыз. Егер бұл шұғыл болмаса, 101 нөміріне қоңырау шалыңыз. Сіздің жетекшіңіз медициналық көмекке жүгіну керек екенін білетініне көз жеткізіңіз.

“Қайталама” көмек – бұл шұғыл емес кез-келген медициналық көмек. Бағдарлама операторынан мұндай көмек сіздің медициналық сақтандыруыңызбен қамтылғанын тексеріңіз. Егер сізде медициналық көмекті қажет ететін жазатайым оқиға болса, бұл туралы Бағдарлама операторына және сақтандыру компаниясына мүмкіндігінше ертерек хабарлаңыз.

>> Психикалық денсаулық мәселелері бойынша сенім телефондары

Егер сіз немесе сіз білетін адам өз-өзіне қол жұмсауға бейім болса, күрделі психикалық күймен күресіп жатсаңыз немесе жай ғана сөйлесуді қажет етсеңіз, сіз жалғыз емес екеніңізді және көмек әрқашан жаныңызда екенін есте сақтаңыз. Жақындарыңызға хабарласыңыз. Сіз сондай-ақ келесі тегін және құпия сенім телефондары арқылы қолдау ала аласыз. Сенім желілері ағылшын тілінде қол жетімді.

- **Samaritans желісі: 116 123 (24/7)**
- **SANeline желісі: 0300 304 7000 (16:30-22:30 күн сайын).**
- **Ұлыбританияның суицидтің алдын алу жөніндегі ұлттық сенім телефоны: 0800 689 5652 (күн сайын сағат 18.00-ден 03.30-ға дейін).**
- **CALM желісі: 0800 585858 (күн сайын 17.00-ден 12.00-ге дейін).**

Егер сіз өзіңіздің психикалық денсаулығыңыз туралы біреуге жазғыңыз келсе, құпия қолдау алу үшін **85258** нөміріне SHOUT хабарламасын жібере аласыз.



МЕН ТЕГІН МЕДИЦИНАЛЫҚ САҚТАНДЫРУДЫ АЛАМЫН БА?

Бағдарлама операторы сізді сақтандырумен қамтамасыз етуі керек. Сақтандыру полисі туралы қосымша ақпарат алу үшін бағдарлама операторына хабарласыңыз. Операторға қоюға болатын сұрақтар тізімі 118-бетте берілген.

Кез келген емдеуді бастамас бұрын, тиісті медициналық шығындарды жабу үшін қабылданған дұрыс қадамдарды қамтамасыз ету үшін сақтандыру компаниясына хабарлау керек.

Медициналық сақтандыруды пайдаланған кезде сізден әрбір медициналық талаптың (немесе жалпы талаптардың) бір бөлігін төлеу талап етілуі мүмкін. Бұл артықшылық деп аталады. Бағдарлама операторынан сақтандыру полисі бойынша нормадан артық сомалар туралы білуін сұраңыз. Сіз сондай-ақ медициналық сақтандырумен қамтылмаған кез келген медициналық шығындарды төлеуіңіз керек. Бағдарлама операторы сізге медициналық сақтандыру провайдерінің байланыс ақпаратын ұсынуы керек.



Сақтандырумен не қамтылғанын және не қамтылмағанын білу үшін әрқашан Бағдарлама операторына хабарласыңыз. Келесі сұрақтарды қою пайдалы болуы мүмкін:

1. Менің медициналық сақтандыруды жеткізуші кім?
2. Менің сақтандыруым нені қамтиды?
3. Сақтандыру жағдайы туралы қалай хабарлауға болады?
4. Фермада алғашқы медициналық көмек көрсетуге дайындалған біреу бар ма?
5. Менің еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы бойынша оқуым мен түсінетін тілде жүргізіле ме?
6. Егер мен еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы бойынша оқытудың қалай өтіп жатқанын түсінбесем не істеуім керек?

АҚЫЛЫ МЕДИЦИНАЛЫҚ КӨМЕКТІ ҚАЙДАН АЛУҒА БОЛАДЫ?

>> Төленетін емдеу

Сізге медициналық сақтандыру полисімен қамтылмаған немесе ұлттық денсаулық сақтау қызметінің (NHS) алғашқы медициналық көмекке жатпайтын кез-келген медициналық шығындарды төлеу қажет. Медициналық сақтандыру полисі туралы көбірек білу үшін Бағдарлама операторына хабарласыңыз.

Англияда, Уэльсте және Солтүстік Ирландияда медициналық емдеу өте қымбат болуы мүмкін және жергілікті жалпы тәжірибе дәрігеріне жазылу 3 аптадан астам уақытты алуы мүмкін. Әрқашан қауіпсіз болу және өзіңізді аурулар мен жарақаттардан қорғау үшін қолдан келгеннің бәрін жасаңыз. Егер сіз Шотландияда жұмыс жасасаңыз, Денсаулық сақтау үшін ақы төлеудің қажеті жоқ.

>> Аванстық төлемдер

Дәрігер сізге жедел медициналық көмек қажет пе, жоқ па, соны шешеді. Егер сіз Қазақстанға оралуды күте алсаңыз, емдеу шұғыл болып саналмайды. Егер сіздің ауруыңыз немесе жарақатыңыз шұғыл медициналық көмекті қажет етпесе, сіз кез келген дәрі-дәрмектің, операцияның және кез келген басқа медициналық процедуралардың толық құнын алдын ала төлеуіңіз керек.

Кез келген емдеуді бастамас бұрын, медициналық шығындарыңызды жабатын дұрыс сақтандыру процедураларының сақталуын қамтамасыз ету үшін әрқашан сақтандыру компаниясына хабарлау керек.

>> Емдеуден кейінгі төлем

Егер сіздің ауруыңыз немесе жарақатыңыз шұғыл медициналық көмекті қажет етсе, дәрі-дәрмектердің, операциялардың және басқа да медициналық процедуралардың толық құнын алдын-ала төлеудің қажеті жоқ. Есіңізде болсын – сіздің медициналық шығындарыңызды жабатын сақтандыруды рәсімдеудің дұрыс рәсімдерінің сақталуын қамтамасыз ету үшін кез-келген емдеуді бастамас бұрын әрқашан Бағдарлама операторына және сақтандыру компаниясына хабарлауыңыз керек.

ЕГЕР МЕН ЖҮКТІ БОЛСАМ НЕМЕСЕ ҰЛЫБРИТАНИЯДА ЖҮРГЕНДЕ ЖҮКТІ БОЛЫП ҚАЛСАМ ШЕ?

Жүкті екеніңізді білгеннен кейін жергілікті жалпы тәжірибе дәрігеріне бару керек. Дәрігерлер сізге өз әрі қарай жасайтын әрекеттеріңізді талқылауға және келесі әрекеттерді жоспарлауға көмектеседі.



Сіздің жұмыс берушіңіз тәуекелдерді бағалауды жүргізуі тиіс, егер:

- Сіз жүкті екеніңізді білесіз.
- Соңғы 6 айда емізуді бастаңыз немесе босанған болсаңыз.
- Егер сіз жүкті болсаңыз, жұмыс беруші сіздің денсаулығыңыз бен жұмысқа қабілеттілігіңізді бағалайды.
- Егер жұмыс жағдайлары мен жұмыс уақыты жүктілік кезінде денсаулығыңызға әсер етсе, жұмыс беруші сізге көмектесу жолдарын ұсынуы керек.
- Мүмкін сіздің жұмыс берушіңіз сізге жаңа қолайлы жұмыс таба алмауы мүмкін, өйткені мұндай шаруа қожалықтары сирек кездеседі. Сізден Қазақстанға оралуды сұрау мүмкіндігі бар.
- Сізге стандартты сағаттық жалақы мөлшерлемесі негізінде босанғанға дейінгі медициналық көмекке (босанғанға дейін/жүктілік кезінде) ақылы демалыс алуға рұқсат беру керек.
- Жүктілік кезінде жұмыстан үзіліс қажет болса, төленетін ауру демалысын алуыңыз керек.
- Бұл бағдарлама бойынша сіз заңмен белгіленген декреттік демалысқа немесе декреттік жәрдемақыға құқығыңыз жоқ, егер сіз босанған болсаңыз.
- Егер сіз Ұлыбританияда босанған болсаңыз, сіздің балаңыз автоматты түрде Ұлыбритания азаматы бола алмайды.

***Ұлыбритания заңнамасы әйелдерді жүктілік пен ана болу себебінен кемсітуден қорғайды.**

АКУШЕР-ГИНЕКОЛОГТЫҢ МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІН ҚАЙДАН АЛУҒА БОЛАДЫ?

Ұлыбританияда сіз акушер-гинекологтың көптеген қызметтерін ала аласыз. Сіз контрацепцияның әртүрлі түрлерін, жыныстық жолмен берілетін инфекциялар (ЖЖБИ) туралы кеңестер мен қорғаныс әдістерін алуыңыз керек және ЖЖБИ-ге тексерілуіңіз керек.

Ұлыбританияда акушер-гинекологтың медициналық қызметтерін алу үшін сіз өзіңізге жақын клиниканы мына жерден таба аласыз: www.nhs.uk/service-search/sexual-health.



Егер сіз түсік жасатқыңыз келсе, сізді түсік жасату клиникасына жіберетін жалпы тәжірибе дәрігерімен сөйлесіңіз. Сіз сондай-ақ жүктілікті тоқтату қызметтерімен тікелей байланыса аласыз. Түсікті жүктіліктің 24 аптасына дейін жасауға болады – өте сирек жағдайларда оны 24 аптада жасауға болады.

ЕГЕР МЕН ЕНДІ ЖҰМЫС ІСТЕЙ АЛМАСАМ НЕ БОЛАДЫ?

Егер сіз жазатайым оқиғаға немесе ауруға байланысты жұмыс істей алмасаңыз, онда сіз осы бағдарлама бойынша Ұлыбританияда бола алмауыңыз мүмкін. Осы себепті еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелерін өте мұқият сақтауды ұмытпаңыз.

6 МОДУЛЬ

ЕҢБЕК АҚЫ





Әлеуметтік сақтандыру аударымдары: 242 фунт стерлингтен асатын кез келген соманың 8%

жалақыдан салықты шегеру: 242 фунт стерлингтен асатын кез келген соманың 20%

АЗАМАТ

Еңбек ақы:
13 фунт
стерлинг



**Жұмыс
уақыты:**
Осы аптада
20 сағат

НҰРГҮЛ

Еңбек ақы:
12,21 фунт
стерлинг



**Жұмыс
уақыты:**

МАДИНА

Еңбек ақы:
12,21 фунт
стерлинг



**Жұмыс
уақыты:**
Осы аптада
48 сағат

ҚАЙРАТ

Еңбек ақы:
12,70 фунт
стерлинг



**Жұмыс
уақыты:**
Осы аптада
32 сағат

МЕН ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУ КЕЗІНДЕ ЖӘНЕ ҰЛЫБРИТАНИЯДА БОЛҒАН КЕЗДЕ НЕ ТӨЛЕУІМ КЕРЕК?

Шамамен шығындар (әдетте сіз төлейтін)	Фунт стерлингтегі сомасы
Әуежайдан фермаға дейін жүру ақысы (бұл Бағдарлама операторына байланысты болады. Операторға қою керек сұрақтар 118-бетте берілген)	£0-60
Тұру	Англия мен Шотландия: күніне 10,66 фунт стерлинг (аптасына 74,62 фунт) Уэльс: күніне 6,31 фунт стерлинг (аптасына 44,17 фунт) Солтүстік Ирландия: күніне 7,81 фунт стерлинг (аптасына 54,71 фунт)
Азық-түлік	аптасына шамамен £30-60
Медициналық шығындар, көлік және Wi-Fi сияқты басқа шығындар	78-беттегі бюджетті құру құралын қараңыз
Әлеуметтік сақтандыруға аударымдар	Сіздің аптасына £242 фунт стерлингтен асатын табысыңыздың 8%
Табыс салығы	Сіздің аптасына £242 фунт стерлингтен асатын табысыңыздың 20%-ы
Зейнетақы (міндетті емес)	Аптасына табысыңыздың 5%

* Бұл шығындар уақыт өте келе өзгеруі мүмкін екенін ескеріңіз..



МАҒАН ҚАНША ТӨЛЕНЕДІ?

>>Аптасына жұмыс сағаттарының саны

Сізге сағатына **12,21 фунт стерлингті құрайтын** ең төменгі жалақыны төлеуі керек. Сізге аптасына кемінде **32 сағат төлеу керек**. Сіз аптасына 32 сағаттан аз жұмыс істегеніңіз маңызды емес – сіздің жұмыс берушіңіз сізге кем дегенде 32 сағатты төлеуі керек. Бірақ бұл сізге ұсынылған жұмысқа келісіп, жұмысқа барған жағдайда ғана болады.

Мысалы, егер сіз аптасына 20 сағат жұмыс істесеңіз және сағатына 12,21 фунт стерлинг алсаңыз, сіздің жалақыңыз 244 фунт стерлинг болмауы керек. Сіздің жалақыңыз 12,21 фунт стерлингті 32 сағатқа көбейтіп, 391 фунт стерлингті құрауы керек.

Егер сізге бір аптаға қарағанда ұзағырақ мерзім үшін ақы төленсе (мысалы, екі апта сайын немесе ай сайын), онда 32 сағаттық жұмыс орташа болуы мүмкін. Мысалы, егер сіз екі апта сайын жалақы алсаңыз және бірінші аптада сіз тек 25 сағат жұмыс жасасаңыз (7 сағат 32-ден аз), келесі аптада кем дегенде 39 сағат жұмыс істеуіңіз керек (7 сағат 32-ден көп). Осылайша сіз екі апта бойы аптасына орта есеппен 32 сағат жұмыс жасайсыз.

Дегенмен, сізді орташа ұзақтығы 32 сағат төленгенге дейін бір апта бойы шамадан тыс жұмыс жасауға мәжбүрлемей керек. Есіңізде болсын, егер сіз көп жұмыс істеуді шешпесеңіз, аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істемеуге құқығыңыз бар.

Есіңізде болсын: өмір сүру шығындары және фермада төлеуге шешім қабылдаған кез келген басқа шығындар сіздің жалақыңыздан шегеріледі.

Жалақыны алған кезде сізге есеп айырысу парағы берілуі керек, онда сіз төлейтін барлық шегерімдер мен төлемдер, соның ішінде міндетті емес төлемдер нақты көрсетілген. Егер сіз есеп айырысу парағында дәлсіздіктерді тапсаңыз, бұл туралы Бағдарлама операторына хабарлаңыз.

⚠ **Есіңізде болсын,** Сізге жалақы парағында көрсетілген сома төленуі керек. Егер сізге бұл сома төленбесе, Бағдарлама операторына хабарлаңыз.

МАҒАН ТАПСЫРМА ҮШІН АҚЫ ТӨЛЕНЕДІ МЕ?

Сізге сағатына белгілі бір мөлшерде жеміс жинау керек деп айтылуы мүмкін және бұл сізге “кесімді төлеу” мақсаты ретінде түсіндіріледі. Бұл өнімділіктің мақсаты және оған жету маңызды.

Егер сіз жоспарланған ставкадан аз өнім жинасаңыз да, сізге сағатына кем дегенде 12,21 фунт стерлинг төлеуге тура келетінін білу маңызды. Есіңізде болсын, егер сіз жоспарланған ставкадан аз өнім жинасаңыз, бұл сіздің фермаңызда тәртіптік бұзушылық болуы мүмкін. Егер тәртіптік бұзушылықтар бірнеше рет орын алса, сіздің фермаңыз сізді жұмыстан шығаруы мүмкін.

Егер сіз мәміле мөлшерлемесі туралы көбірек білгіңіз келсе, қосымша ақпарат алу үшін фермаңыздың нұсқаулығына немесе Бағдарлама операторына хабарласыңыз.





МАҒАН ҚОСЫМША ЖҰМЫС УАҚЫТЫ ҮШІН АҚЫ ТӨЛЕНЕДІ МЕ?

>> Англияда

Сыйлықақы төлемі – бұл мереке, демалыс, демалыс шығу күндері немесе күніне немесе аптасына белгілі бір сағат ішінде жұмыс істегеніңіз үшін төленетін жоғары жалақы мөлшерлемесі. Англияда сіз әрқашан сыйлықақы ала бермейсіз және бұл сіздің фермаңызға байланысты болады.



>> Шотландияда, Солтүстік Ирландияда және Уэльсте

Шотландияда, Солтүстік Ирландияда және Уэльсте сіз ең төменгі сағаттық мөлшерлемеден бір жарым (1,5) есе көп сыйлықақы алуыңыз керек. Сіз оны тек қана мына жағдайларда аласыз:

- Сіз Шотландияда аптасына 48 сағаттан астам жұмыс жасадыңыз.
- Сіз Солтүстік Ирландия мен Уэльсте аптасына 39 сағаттан астам жұмыс жасадыңыз.
- Сіз еңбек шартында көрсетілген стандартты апталық нормадан тыс кез келген сағат санын жасадыңыз.
- Сіз күніне 8 сағаттан артық жұмыс жасадыңыз.
- Сіз мереке немесе демалыс күндері жұмыс жасадыңыз.



ФЕРМАЛАР БОНУСТАР ТӨЛЕЙ МЕ?

Егер сіз тезірек жұмыс жасасаңыз немесе көбірек өнім жинасаңыз, бонус немесе қосымша ақша ала аласыз. Сіздің фермаңызда олар бонустар ұсынатындығын тексеріңіз. Егер сіз бонустар әділетсіз немесе жынысына, ұлтына, этникалық тегіне немесе басқа біржақты себептерге байланысты беріледі деп ойласаңыз, Бағдарлама операторына хабарласыңыз.

МЕН ЗЕЙНЕТАҚЫ АЛАМЫН БА?

Егер сіз 22 жастан асқан болсаңыз және жұмыстан шығаруды сұрамасаңыз, аптасына кемінде 192 фунт стерлинг тапсаңыз, жұмыс беруші сізге Ұлыбританияда зейнетақы төлеуді автоматты түрде бастайды. Сіздің жалпы табысыңыздың кем дегенде 5% шегеріліп, зейнетақыңызға аударылады. Бұл сомаға салық салынбайды. Сіздің жұмыс берушіңіз сіздің табысыңызға 3% қосады, бұл сіздің зейнетақыңыздың жалпы сомасын арттырады.



Мысалы, салықтан бір апта бұрын 380 фунт стерлинг табасыз деп ойлаңыз. 5% (19 фунт стерлинг) сіздің жалақыңыздан шегеріліп, зейнетақыңызға қосылады. Сіздің жұмыс берушіңіз зейнетақыңызға өз ақшасынан тағы 3% (11,40 фунт стерлинг) қосады. Сіз бұл ақшаны **Ұлыбританияда шамамен 65 жаста болатын зейнеткерлік жасқа жеткенде** ғана қайтарып аласыз. Сіз зейнетақыдан бас тартып, жалақыңыздан шегерілетін 5% сақтай аласыз, бірақ жұмыс беруші төлейтін 3% жоғалтасыз.

Зейнетақы аударымдарының артықшылықтары мен кемшіліктері туралы ойланыңыз. Егер сіз Ұлыбританиядағы зейнетақы қорында есепте тұрсаңыз, сіз зейнеткерлік жасқа жеткенше бұл ақшаны ала алмайсыз. Сіз Қазақстанда болған кезде ақшаны қайтаруда қиындықтар туындауы мүмкін және сіздің зейнетақы қорыңызға болашақта сізді табу қиынға соғуы мүмкін.

 **Егер сіз зейнетақы қорынан бас тартқыңыз келсе, жұмыс берушіге Ұлыбританияға келгеннен кейін бір ай ішінде ескертуіңіз керек, осылайша сіз жалақыңыздан шегерілген соманы қайтара аласыз. Жұмыс беруші сізге зейнетақы қорындағы есептен шығару рәсімі туралы хабарлауға міндетті.**

Бағдарлама операторы сізге зейнетақы қоры өкілінің байланыс ақпаратын ұсына алуы тиіс.

МЕН ҚАНДАЙ САЛЫҚТАРДЫ ТӨЛЕУІМ КЕРЕК?

>> Табыс салығы (жалақыдан салық шегерімі, PAYE)

Егер сіз аптасына кемінде 242 фунт стерлинг тапсаңыз, онда 242 фунт стерлингтен асатын кез-келген соманың 20%-ы табыс салығы ретінде шегеріледі. >> Табыс салығын (PAYE) артық төлеуді өтеу



>> ӘЛЕУМЕТТІК САҚТАНДЫРУ АУДАРЫМДАРЫ (NI)

Егер сіз аптасына кемінде 242 фунт стерлинг тапсаңыз, онда сіздің табысыңыздың 8% әлеуметтік аударымдар ретінде шегеріледі. Сіз бұл ақшаны қайтара алмайсыз. Олар табыс салығына қосымша аударылады. Тек 242 фунт стерлингтен асатын сомаға салық салынады.

Мысалы, егер сіз аптасына 40 сағат сағатына 12,50 фунт стерлингке жұмыс жасасаңыз (Ұлттық ең төменгі жалақыдан жоғары), сіз 500 фунт стерлинг аласыз.

8% мөлшерлеме бойынша салық салынатын жалақыны есептеу үшін жалпы табысыңыздан 242 фунт стерлинг алыңыз: 500 фунт стерлинг – 242 фунт = 258 фунт стерлинг. Төлеуге тиісті әлеуметтік сақтандыру сомасын есептеу үшін салық салынатын жалақыңызды 8% - ға (немесе 0,08) көбейтіңіз. Бұл жағдайда сіздің жалақыңыздан 20,64 Фунт стерлинг алынады.

Сіз Ұлыбританияда әлеуметтік сақтандыру нөмірін аласыз, оны есеп айырысу парағынан да көре аласыз. Бұл нөмір сізден әлеуметтік сақтандыру төлемінің дұрыс алынуын қамтамасыз етеді. Осы нөмірді жазып алыңыз. Сізге табыс салығын қайтару және медициналық көмек алу үшін қажет болады.

⚠ Есіңізде болсын, бұл салық ставкалары өзгеруі мүмкін, сондықтан Ұлыбританияға ұшқанда оларды бірнеше рет тексеріңіз.

ЕГЕР МЕН АУЫРЫП ҚАЛСАМ, ЕҢБЕККЕ ЖАРАМСЫЗДЫҚ ТӨЛЕМІН АЛАМЫН БА?

>> Еңбекке жарамсыздық төлемдерін алу құқығы

Егер сіз ауруға немесе жарақатқа байланысты жұмыс істей алмасаңыз, сіз заңды медициналық жәрдемақы (ssp) алуға құқылы болуыңыз мүмкін. Бұл физикалық және психикалық ауруларға қатысты.

SSP бағдарламасына қатысу үшін сіз 8 аптаның максималды кезеңінде аптасына кемінде 123 фунт

стерлинг жинап, демалыс күндерін қосқанда кем дегенде 4 күн қатарынан ауырып қалуыңыз керек.

>> Сомасы

Егер сіз SSP алуға құқылы болсаңыз, сізге аптасына 109,40 фунт стерлинг төленеді.

>> Жұмыс берушіге хабарлау

Егер сіз жұмыс істей алмайтын болсаңыз, дұрыс процедураны қолдана отырып және ол белгілеген мерзімде жұмыс берушіге хабарлауыңыз керек.

Егер сіз жұмыс берушіге ауру туралы уақытында айтпасаңыз, SSP-нің бір бөлігін жоғалтуыңыз мүмкін.

>> Дәлелдер

Аурухананың бірінші аптасында сізге ауру туралы медициналық анықтама берудің қажеті жоқ. Бірінші аптадан кейін сіз жұмыс берушіге сіздің ауырғаныңызды

немесе жарақат алғаныңызды растайтын медициналық анықтама беруіңіз керек (еңбекке жарамсыздық парағы деп аталады). Сіз өзіңіздің дәрігеріңізден еңбекке жарамсыздық парағын ала аласыз. Еңбекке жарамсыздық парағы әрқашан тегін беріледі.

>> ҰЛЫБРИТАНИЯДАН КЕТУ КЕЗІНДЕ

Есіңізде болсын, егер сіз ұзақ уақыт бойы ауруға немесе жарақатқа байланысты жұмыс істей алмасаңыз, жұмыс беруші немесе оператор сіздің Қазақстанға оралуыңызды талап етуі мүмкін. Бағдарлама операторы бұл процесті сізбен бірге жүргізеді.

МЕН АҚЫЛЫ ДЕМАЛЫС АЛАМЫН БА?

>> Мерзімдері

Сіз Ұлыбританияда болған кезде ақылы демалыс ала аласыз, бірақ бұл демалысты қашан алуға болатынына байланысты уақыт шектеулері болуы мүмкін.

Сіз өзіңіздің фермаңыздың ережелерін сақтай отырып, демалысты сұрауыңыз керек және демалысқа шықпас бұрын оның мақұлданғанына көз жеткізіңіз. Сізге жұмыс жоқ апталарда демалыс алу қажет болуы мүмкін. Бұл сіздің табысыңызды сақтауға көмектеседі. Сізге жұмыс аяқталған кезде пайдаланбаған демалыс үшін ақы төленеді.

>> Күндер саны

Англия мен Солтүстік Ирландияда сіз жыл бойына жиналатын 5,6 апталық демалыс аласыз.

32 сағат жұмыс істесеңіз, онда: $[20 \div (52-5,6)] \times 5,6$ апта $\times$ 35 сағат = 84,5 сағат демалыс.

Уэльс пен Шотландияда демалыс күндерінің саны аптаның орташа ұзақтығына байланысты.

Мысалы: Уэльсте, егер сіз аптасына 5 күн жұмыс жасасаңыз, 6 айлық жұмыс үшін 15,5 күндік ақылы

демалыс аласыз. Егер сіз аптасына 6 немесе 7 күн жұмыс жасасаңыз, ақылы демалыс күндерінен, ал аптасына 5 күннен аз жұмыс жасасаңыз, демалыс күндерінен аз аласыз.

Шотландияда, егер сіз аптасына 5 күн жұмыс жасасаңыз, 6 айлық жұмыс үшін 14 күндік ақылы демалыс аласыз. Сіз ақылы демалыс күндерінен көп аласыз, егер аптасына 6 немесе 7 күн жұмыс істеңіз, ал аптасына 5 күннен аз жұмыс істесеңіз, демалыс күндері аз болады.

>> Төлем

Англия мен Солтүстік Ирландияда сіздің демалысыңыз сағаттық жалақыңызға байланысты. Мысалы, егер сіздің жалақыңыз 12,21 фунт стерлинг болса және сіз 84,5 сағаттық демалыс жинаған болсаңыз, онда сіз:

**12,21 фунт стерлинг (базалық мөлшерлеме)
x 84,5 (жинақталған демалыс сағаттары) =
1031,75 фунт стерлинг (шамамен)**

Демалыс төлемдерінің мөлшерін білудің тағы бір әдісі – табысыңызды (сыйлықақы мен үстеме жұмыс уақытын қоспағанда) 12,07% - ға (немесе 0,1207) көбейту.

Шотландияда демалысты есептеу мөлшерлемесі әдетте 12,07% құрайды. Бұл мөлшерлеме Рождество кезінде

жұмыс істеген болсаңыз ғана 13,04% дейін өзгеруі мүмкін, бұл мереке сағаттарын 48 (2 күн) арттырады.

Уэльсте демалысты есептеу ставкасы 13,54% құрайды. Демалыс күндерін есептеудің осы екі әдісі сізге нақты соманы емес, тек шамамен бағалауды береді. Егер сіз қанша демалыс алатыныңызды және оның қалай есептелетінін білгіңіз келсе, ферма басшылығымен сөйлесуіңіз керек.

Сіз сондай-ақ демалысты есептеуге көмектесетін веб-сайтқа кіре аласыз.

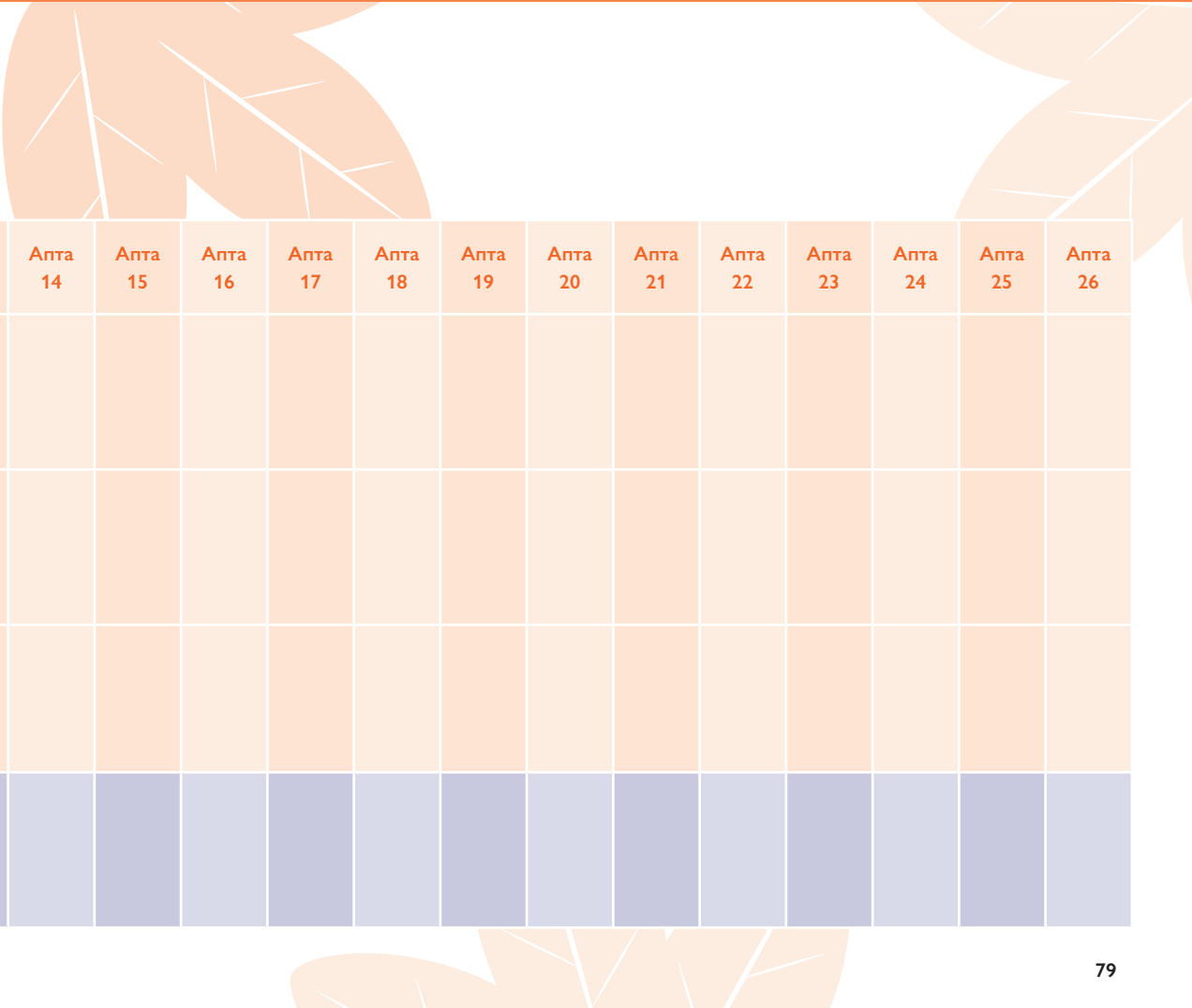


МЕНІҢ КІРІСТЕРІМ МЕН ШЫҒЫНДАРЫМ

Бұл кесте әр аптаның жалақысы мен шығындарын есептеуге көмектеседі.

1. Табысыңызды есептеңіз

КӨРСЕТКІШТЕР	Келу аптасы	Апта 1	Апта 2	Апта 3	Апта 4	Апта 5	Апта 6	Апта 7	Апта 8	Апта 9	Апта 10	Апта 11
Жұмыс істеген сағат саны												
Еңбек ақы												
Сыйлықақы төлеу және қосымша жұмыс уақытын төлеу												
ЖАЛПЫ ТАБЫС												



Апта 12	Апта 13	Апта 14	Апта 15	Апта 16	Апта 17	Апта 18	Апта 19	Апта 20	Апта 21	Апта 22	Апта 23	Апта 24	Апта 25	Апта 26

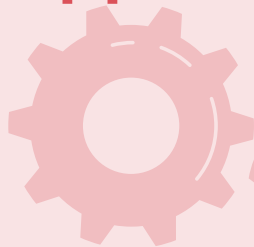
2. Жалпы шығындарды есептеңіз (салықтар мен шығындар)

КӨРСЕТКІШТЕР	Келу аптасы	Апта 1	Апта 2	Апта 3	Апта 4	Апта 5	Апта 6	Апта 7	Апта 8	Апта 9	Апта 10	Апта 11
Әлеуметтік сақтандыру аударымдары (70-бет)												
Жалақыдан салық шегерімі (PAYE) (70-бет)												
Тұру (49-бет)												
Зейнетақы қорына аударымдар (69-бет)												
Азық-түлік												
Көлік												
Медициналық шығындар												
Ақша аударымдары												
Басқалары (мысалы, телефон қоңыраулары және т.б.)												
ЖАЛПЫ ШЫҒЫНДАР												
ТАЗА ПАЙДА (БАРЛЫҚ ШЕГЕРІМДЕРДЕН KEЙІН)												

7 МОДУЛЬ



ҚҰҚЫҚТАРЫҢЫЗ БЕН МІНДЕТТЕРІҢІЗ





1

- Мұндай жағдайда Нұргүлдің қандай құқықтары бар?
- Нұргүлдің мұндай жағдайда қандай да бір міндеттері бар ма?
- Мұндай жағдайда оның жұмыс берушісі немесе бағдарлама операторы қандай міндеттерге ие?
- Бұл жағдайда дұрыс емес ақпарат бар ма?

2

Серік бұл бос орынға жауап бергенде, ол үмітсіз күйде болды. Ол өз Отанында жұмыс таба алмады, бірақ ата-анасының емделуі үшін ақы төлеуі керек болды. Серіктің ұшақ билеттерін төлеуге және виза алуға ақшасы болмаса да, оған бұл жұмысқа тұрарлық екенін, көп ақша табатынын және Ұлыбританияда қалып, жұмыс істеуге мүмкіндігі болатынын айтты. Сондықтан Серік виза алу және ұшақ билетін төлеу үшін несие алды. Серік Ұлыбританияға келгенде, ол тұрғын үй, көлік және азық-түлік үшін көп ақша төлейді деп күткен жоқ. Сонымен бірге, жұмыстың өзі өте қиын болды және оның жалақысы отбасына ақша жіберуге жеткіліксіз болды. Серікке басқа фермаға ауысуды мақұлдады, бірақ ондағы жұмыс күрделілігі жағынан бірдей болды. Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы ресми түрде тізімге енуді жалғастыра отырып және жұмыс берушімен немесе Бағдарлама операторымен



балама шешімдерді талқыламай, ол заттарды жинап, Ұлыбританиядағы досының немере ағасының шағын дүкеніне жұмыс істеуге кетті. Мұндай жағдайда Серіктің қандай құқықтары бар?

- **Серіктің мұндай жағдайда қандай да бір міндеттері бар ма?**
- **Мұндай жағдайда оның жұмыс берушісі немесе бағдарлама операторы қандай міндеттерге ие?**
- **Бұл жағдайда дұрыс емес ақпарат бар ма?**
- **Серік қалай әрекет ете алады?**

3

Қайрат Ұлыбританияда алты ай жұмыс істеуді жоспарлап, отанындағы өз отбасына көмектесуді жоспарлады. Ұлыбританияда осы бағдарлама бойынша жұмыс істеу мүмкіндігіне ие болу үшін ол айына 4% несие алды. Жалдау агенті белгілеген жұмысқа орналасу процесінен өткеннен кейін ол виза алды, бірақ Бағдарлама операторы ұсынған жұмыс жоспарына байланысты бір айдан кейін Ұлыбританияға ұшып кетті. Қайрат Ұлыбританияға ұшып бара жатқанда, ол егін жинау маусымы аяқталып жатқанын білмеді, бұл оның жалақысын күткеннен едәуір аз етті. Оған аптасына 32 сағаттан артық жұмыс істеу ұсынылмады, жұмыс 3,5 айдан кейін аяқталды және басқа фермаға ауысуға мүмкіндігі болмады. Ферма Лондоннан үлкен қашықтықта болды. Ол әуежайдан фермаға жету үшін көлік ақысын төлеуі керек деп күткен жоқ. Бағдарлама операторы Қайратқа мұндай шығындардың туындау мүмкіндігі туралы хабарлаған жоқ. Қайрат ақшаны үнемдеу және отанына көбірек ақша жіберу үшін тамақты өткізіп жібере бастады.

- **Мұндай жағдайда оның қандай құқықтары бар?**
- **Мұндай жағдайда оның жұмыс берушісі немесе бағдарлама операторы қандай міндеттерге ие?**
- **Бұл жағдайда дұрыс емес ақпарат бар ма?**

ЖҰМЫСҚА ОРНАЛАСУЫҢЫЗ

>> Менің қандай құқықтарым бар?

Сіздің жұмысқа орналасу уақытыңызда сізді қосымша заңсыз шығындарды көтеруге мәжбүрлеуге ешкімнің құқығы жоқ (мысалы, виза алуға көмектесу ақысы, жұмысқа орналасу үшін “кепілдік” немесе жұмысқа орналасу үшін оқу ақысы).

>> Менің қандай міндеттерім бар?

Сіз бағдарлама операторы сияқты ресми көздерден сенімді ақпарат алуға жауаптысыз.

>> Бағдарлама операторының міндеттері қандай?

Бағдарлама операторы сізге жұмысқа орналасу туралы нақты ақпаратты, соның ішінде төлеудің қажеті жоқ шығындарды ұсынуы керек.

ЕҢБЕК ШАРТЫ

>> Менің қандай құқықтарым бар?

- Сіздің еңбек шартыңызда сағаттық жалақы, жұмыс уақыты және жұмыс берушінің аты-жөні сияқты ақпарат болуы керек (сіздің еңбек шартыңыз қамтуы керек ақпараттың толық тізімін 40-беттен қараңыз).
- Сіз сағатына 12,21 фунт стерлингті құрайтын ең төменгі жалақыны төлеуіңіз керек.
- Сізбен нөлдік уақытпен еңбек шартын жасасудың қажеті жоқ.

- Сіз еңбек шартын қазақ және ағылшын тілдерінде алуға құқығыңыз бар. Сіз өзіңіздің еңбек шартыңызды орыс тілінде ала аласыз, бірақ аудармаңызды фермаңызға, Бағдарлама операторына, еңбек құқықтары орталығына (Англия) немесе жұмысшыларды қолдау орталығына (Шотландия) хабарласа аласыз.
- Еңбек шартына қол қою уақыты Бағдарлама операторына байланысты болуы мүмкін. Қосымша ақпарат алу үшін Бағдарлама операторына

хабарласыңыз.

- Түпнұсқаға қол қойғаннан кейін сіз ең нашар шарттармен жаңа келісімшарт ала алмайсыз.

>> Менің қандай міндеттерім бар?

- Еңбек шартының егжей-тегжейін жақсы түсінгеніңізге көз жеткізіңіз?
- Егер сіздің еңбек шартыңызда бірдеңе сізге түсініксіз болса, көмек сұраңыз.

>> Менің жұмыс берушімнің қандай міндеттері бар?

- Сіздің жұмыс берушіңіз сіздің еңбек шартыңызға қатысты кез келген сұрақтарыңызға жауап беруі керек.

>> Менің жұмыс берушімнің қандай құқықтары бар?

Сіздің жұмыс берушіңіз сізді жұмыстан шығаруға құқылы (келесі жағдайларда), егер:

- Сіз жақсы жұмыс істемейсіз (мысалы, сіз тым баяу және жиі мақсатқа жете алмайсыз).
- Сіз сынақ мерзімінен өткен жоқсыз (мысалы, қойған мақсатыңызға жетпегендіктен).
- Сіз әріптестеріңізбен ұрысасыз, алкогольді көп ішесіз және әдетте басқаларға кедергі жасайсыз.
- Сіз фермадағы біреуді қудалайсыз, қорлайсыз немесе қорқытасыз.
- Сіз үнемі жұмыста болмайсыз.
- Сіз еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелерін елемейсіз.

- Сіз қылмыс жасағаныңыз үшін түрмеге жабылдыңыз.
- Сізде апат болды және сіз ұзақ уақыт жұмыс істей алмайсыз.
- Сіз қатты ауырып, ұзақ уақыт жұмыс істей алмайсыз.

Егер фермада жұмыс болмаса, сіздің еңбек шартыңыз да бұзылуы мүмкін. Бұл әдетте ауа-райының қолайсыздығына және төмен өнімділікке байланысты.

Содан кейін Бағдарлама операторы сізді басқа фермаға ауыстыру туралы шешім қабылдайды немесе сіздің жұмысыңыздың нәтижелері сізге басқа жұмыс бермеуіңіз керек немесе мүмкін еместігін білдіреді және оператор сізге үйге қайтуға кеңес береді.

Еңбек шартына қол қою уақыты Бағдарлама операторына байланысты болуы мүмкін. Қосымша ақпарат алу үшін Бағдарлама операторына хабарласыңыз.

- Түпнұсқаға қол қойғаннан кейін сіз ең нашар шарттармен жаңа келісімшарт ала алмайсыз.

ЖҰМЫС УАҚЫТЫЛЫ

>> Менің қандай құқықтарым бар?

- Сіздің еңбек шартыңыз аптасына кемінде 32 сағат ақылы жұмысқа кепілдік беруі керек.
- Сіз аптасына бір рет 1 демалыс күнін немесе 14 күнде бір рет 2 күн қатарынан алуға құқығыңыз бар.
- Сіз жұмыстың аяқталуы мен келесі күні жұмыс басталуы арасында 11 сағат үзіліссіз демалуға құқығыңыз бар.
- Сіз әр 6 сағат сайын 20 минуттық үзіліс жасай аласыз.

- Егер сіз бұл келісімді жазбаша түрде бермесеңіз, сізді аптасына орта есеппен 48 сағаттан артық (орта есеппен 17 аптадан астам) жұмыс істеуге мәжбүрлеуге болмайды.
- Сізге әділетсіз қарау немесе бас тартқаныңыз үшін жұмыстан шығару мүмкін емес.

>> Менің қандай міндеттерім бар?

Жұмысқа уақытында келіп, себепсіз жұмысты жіберіп алмау керек.

ЕҢБЕК АҚЫ

>> Менің қандай құқықтарым бар?

- Сіз еңбекақыны уақытылы төлеуге құқығыңыз бар.
- Сіз сағатына 11,44 фунт стерлингті құрайтын ең төменгі ұлттық жалақыны алуға құқығыңыз бар.
- Қаласаңыз, зейнетақы бағдарламасына қосылуға құқығыңыз бар.
- Шотландияда, Солтүстік Ирландияда және Уэльсте сіз сыйлықақы алуға құқығыңыз бар.
- Сіз пайдаланылмаған демалыс күндерін қоса, уақытылы төлеуге құқығыңыз бар.

Менің не үшін құқығым жоқ?

Ұлыбританияда жұмыссыздық немесе мүгедектік бойынша жәрдемақы сияқты жеңілдіктер ала алмайсыз.

АУЫСТЫРУЛАР

>> Менің қандай құқықтарым бар?

- Сіз басқа фермаға ауысуға өтініш беруге құқығыңыз бар. Алайда оның қанағаттануына кепілдік берілмейді.
- Егер сіздің ауысу туралы өтінішіңіз қабылданбаса, сіз басқа аударуға өтініш бере аласыз. Ол қанағаттандырылуы немесе қабылданбауы мүмкін.
- Егер сіз артық табыс салығын төлесеңіз, сіз қанша фермада жұмыс істегеніңізге қарамастан, толық қайтаруға құқығыңыз бар. Сіз фермаларды ауыстырдыңыз ба, жоқ па.

>> Неге маған ауыстырудан бас тартылды?

Сіздің аудару туралы өтінішіңіз бірнеше себептерге байланысты қабылданбауы мүмкін, соның ішінде:

- Сіздің жаңа фермаңыз сізден белгілі бір мерзімге жұмыс істеуді талап етеді, бірақ сіздің визаңыздың мерзімі осы кезең аяқталғанға дейін аяқталады.
- Егер оқыту қажет болса.
- Сіздің тәртіптік жазбаңыз.
- Сіздің қазіргі фермаңыздағы жұмыс өнімділігінің төмендігі.
- Сізді ауыстыруға болатын бос жұмыс орындарының болмауы.

>> Менің жұмыс берушімнің қандай міндеттері бар?

- Бағдарлама операторы ауыстыру сұрауының шарттары мен рәсімдерін түсіндіруге жауапты.

>> Аударымға байланысты шығындар бар ма?

- Жаңа фермаға жету үшін көлік шығындарын төлеуге тура келуі мүмкін. Егер сіз аударманы күтуге тура келсе, жұмысыңызды жоғалтуыңыз мүмкін.
- Сізге ұсынылған ферманы қабылдаудың қажеті жоқ және егер сізде жұмыс болса, қазіргі фермаңызда жұмыс істей аласыз.

>> Мен не істей алмаймын?

- Сіздің жұмыс берушіңіз сіздің ауысуыңыз туралы шешімге шағымдануға рұқсат бермеуі керек, егер ол бас тартылған болса.
- Егер сіздің ауыстыру туралы өтінішіңіз қабылданбаған болса, жұмыс беруші сізге себебін айтуға міндетті емес.

ӨТІНІШ

>> Менің қандай құқықтарым бар?

- Сіз Ұлыбританияның 2010 жылғы Теңдік туралы заңына сәйкес жынысыңызға, ұлтыңызға, нәсіліңізге, дініңізге немесе кез келген басқа қорғалатын сипаттамаларға байланысты кемсітушіліктен қорғауға құқығыңыз бар.
- Сіз өз дініңізді еркін ұстануға құқығыңыз бар.

>> Менің жұмыс берушілерімнің қандай міндеттері бар?

- Сіздің жұмыс берушіңіз сізге әділ және құрметпен қарауы керек.

- Сіздің жұмыс берушіңіз фермадағы кемсітушілік пен қысымның алдын алуы керек.

>> Менің міндеттерім қандай?

- Егер сіз әріптестеріңіздің біреуінің қудаланғанын, кемсітілгенін немесе әділетсіз қаралғанын көрсеңіз, фермаға және Бағдарлама операторына хабарлаңыз, Егер сіз мұны істей алатыныңызды сезсеңіз.
- Сіз өзіңіздің әріптестеріңізге жынысына, нәсіліне, дініне, ұлтына немесе кез келген басқа сипаттамаларына қарамастан әрқашан әділ және құрметпен қарауыңыз керек.

ТҰРУ ШАРТТАРЫ

ТҰРУ

>> Менің қандай құқықтарым бар?

Сіздің тұрғын үйіңіз бен ұйықтайтын кеңістігіңіз пешке, тоңазытқышқа, ас үйге, төсекке және дәретханаға қол жетімді болуы керек.

>> Менің қандай міндеттерім бар?

Сіз өзіңіздің үйіңізді таза және ұқыпты ұстауыңыз керек.

ТҰРУ ҚҰНЫ

>> Менің қандай міндеттерім бар?

Сіз Қазақстанда да, Ұлыбританияда да бағдарлама бойынша не төлеуіңіз керек екендігімен танысуыңыз керек.

ДЕНСАУЛЫҚ ЖӘНЕ ҚАУІПСІЗДІК

>> Менің қандай құқықтарым бар?

- Сіз жедел медициналық қызметтерден тегін медициналық көмек алуға құқығыңыз бар.
- Сіз клиникаға терапевт дәрігерге тегін жазыла аласыз.
- Сізге тиісті жеке қорғаныс құралдары берілуі керек (56-бетті қараңыз).
- Егер сіз белгілі бір шарттарға сай болсаңыз, сіз заңды медициналық жәрдемақы алуға құқығыңыз бар (75-бетті қараңыз).
- Бағдарлама операторы сізге медициналық сақтандыруды тегін беруі керек. Кейбір медициналық шағымдар бойынша қосымша шығындарды төлеуге тура келуі мүмкін.
- Егер сіз жүкті болсаңыз, сіз босанғанға дейінгі медициналық көмекке ақылы демалыс алуға құқығыңыз бар.
- Егер сіз Шотландияда жұмыс жасасаңыз, барлық медициналық көмек тегін болуы керек.

>> Менің жұмыс берушімнің қандай міндеттері бар?

- Фермадағы жұмыс беруші фермадағы еңбекті қорғау және қауіпсіздік ережелерін, соның ішінде ЖҚК-ны қалай пайдалану және күту керектігін түсіндіруі керек.
- Егер сіз жүкті болсаңыз, емшек сүтімен емізетін болсаңыз немесе соңғы 6 айда босанған болсаңыз, жұмыс беруші сіздің жұмысыңыз бен өміріңіздің жағдайына өзгерістер енгізуі керек. Бұл әрдайым мүмкін емес және сізден Қазақстанға оралу сұралуы мүмкін, өйткені сіз үшін қолайлы жұмыс жоқ.

>> Менің қандай міндеттерім бар?

- Сіз өзіңіздің фермаңыздың басшылығы түсіндірген еңбекті қорғау және қауіпсіздік ережелерін сақтауыңыз керек.
- Сіз өзіңіздің жеке қорғаныс құралдарыңызды тәртіпте ұстауыңыз керек және олардың зақымдануын тексеріңіз.

- Егер сіз соңғы 6 айда жүкті болсаңыз, бала емізетін болсаңыз немесе босанған болсаңыз, бұл туралы жұмыс берушіге хабарлауыңыз керек, сонда олар сіздің жұмысыңыз бен өмір сүру жағдайыңызға өзгерістер енгізе алады. Бұл әрдайым мүмкін емес және сізге қолайлы

жұмыстың болмауына байланысты сізден Қазақстанға оралу сұралуы мүмкін.

>> **Менің не істеуге құқығым жоқ?**

- Сіз ақылы декреттік демалыс немесе жәрдемақы ала алмайсыз.

ҰЛЫБРИТАНИЯ

СІЗДІҢ ФЕРМАҢЫЗДАН КЕТУ

>> **Менің қандай құқықтарым бар?**

- Сіз бағдарламадан кез келген уақытта шығып, Қазақстанға орала аласыз. Бағдарламадан шыққаннан кейін сіз Ұлыбританияда бола алмайсыз.
- Егер сіз еңбек шартының мерзімі аяқталғанға дейін фермадан кетсеңіз, бұл туралы ферма басшылығына хабарлауыңыз керек.

>> **Мен не істей алмаймын?**

- Егер сіз жаңа фермаға ауыспаған болсаңыз, басқа ешкімге жұмыс істеу үшін фермаңыздан кете алмайсыз.

- Егер біреу сізді бағдарламадан тыс жұмыс істеуге сендіруге тырысса, олардың кеңестерін тыңдамаңыз.
- Егер сіз осылай ұсталсаңыз, Ұлыбританиядан кетуге тура келеді.
- Егер сіз өзіңіздің фермаңыздан кетіп, басқа жерде жұмыс істей бастасаңыз, сіз Ұлыбританияда заңсыз жұмыс жасайсыз. Содан кейін Ұлыбританияда сізді 6 айға дейін түрмеге жабуға болады. Басқа жұмыс берушіде жұмыс істеген кезде тапқан ақшаңызды полиция тәркілеуі мүмкін және сізді Қазақстанға қайтаруы мүмкін.

- Тұрақты емес жұмысшы ретінде сіз баспананы жалға ала алмайсыз және Ұлыбританиядағы кез келген медициналық көмек үшін төлеуге тура келуі мүмкін.
- Сіз сондай-ақ адам саудасынан қорғай алатын еңбек құқығыңызды жоғалтасыз.

>> Менің жұмыс берушімнің қандай міндеттері бар?

Егер сіз фермадан Ұлыбританиядан кететін дәлелдер келтірмей кетсеңіз және олар сізді Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасынан тыс жұмыс істеп жатырмын деп ойласа, жұмыс беруші сіз туралы билікке хабарлауы керек.

КӘСІПОДАҚТАР

>> Менің қандай құқықтарым бар?

Сіз кәсіподаққа кіруге құқығыңыз бар. Ұлыбританиядағы кәсіподақтар және оларға қалай қосылуға болатыны туралы қосымша ақпаратты мына жерден қараңыз www.tuc.org.uk/join-a-union



НЕГІЗГІ СЦЕНАРИЙЛЕР

?

1. Медина күйеуі мен баласын сағынып, олардың Ұлыбританияда онымен бірге тұрғанын қалайды. Оның бұған құқығы бар ма?

=

Жоқ. Ол Ұлыбританияға келгеннен кейін отбасын онымен бірге тұруға шақыра алмайды. Алайда, Қазақстаннан қарым-қатынастағы кейбір адамдар бірге жұмысқа қабылданады.

?

2. _____ әріптесінің бала күтіп жүргенін және жүктілік кезінде жұмыс істей алмайтынын біледі. Әріптесіңіздің бала күтімі бойынша демалыс немесе уақытша мүгедектік бойынша жәрдемақы алуға құқығы бар ма?

=

Ұлыбританияда болған кезде ол бала күтімі бойынша демалысқа шыға алмайды және жүктілік және босану бойынша жәрдемақы ала алмайды, бірақ ол сағаттық төлем мөлшерлемесіне байланысты босанғанға дейін немесе жүктілік кезінде ақылы демалыс ала алады. Егер ол жүктілік кезінде жұмыс істей алмаса, уақытша еңбекке жарамсыздық бойынша жәрдемақы алуға өтініш бере алады.

?

3. Жұмыс беруші оған _____ демалыс ала алмайтынын айтты, бірақ соңғы демалыстан бері бір апта өтті. Жұмыс беруші мұны істеуге құқылы ма?

=

Иә. Сіз аптасына бір немесе екі апта қатарынан екі демалыс ала аласыз.



4. _____ басқа фермаға ауысуға өтініш берді және ол жерде көбірек жұмыс болатынына сенімді. Алайда, іс жүзінде бұл дұрыс емес болып шығады. Қатысушы ауысу туралы шешімге шағымдана ала ма?



Иә, бірақ Бағдарлама операторы бұл апелляцияны қарастыруға құқылы емес.



5. Фермадағы әріптес _____ мас күйінде жұмыс істеп, басқа жұмысшыларға кедергі келтірді. Мұндай жағдайда жұмыс беруші қалай әрекет етуге құқылы?



Фермада қолданылатын ережелерге және оқиғаның ауырлығына байланысты жұмыс беруші жұмыскерге ескерту жасауға немесе онымен келісімшартты бұзуға құқылы, бірақ жұмыс беруші белгілі бір процедураға сәйкес әрекет етуі керек.



6. _____ өндірісте жарақат алды және енді жұмыс істей алмайды. Ол қандай да бір өтемақы ала ма? Жұмыс беруші шартты тоқтата ала ма?



Өтемақы немесе жеңілдіктерге кез келген құқық Бағдарлама операторының медициналық сақтандыру полисінде егжей-тегжейлі көрсетіледі. Сіздің құқықтарыңыз туралы кеңес алу үшін Шотландияның еңбек құқықтары орталығына немесе Жұмыскерлерді қолдау орталығына хабарласыңыз (байланыс мәліметтері 104-бетте берілген).

7. _____ фермадан кетіп, Лондондағы құрылыс алаңында жұмыс істей бастады. Ол үшін бұл қандай салдарлар әкелуі мүмкін?

Оны тұтқындауға, ұстауға, айыппұл салуға және жұмыс кезінде алған барлық жалақысын алып қоюға болады. Ол сондай-ақ Ұлыбританиядан жер аударылуы мүмкін және енді елге жіберілмеуі мүмкін.

8. _____ келісімшартқа қол қойып, Ұлыбританияға виза мен ұшақ билетін төледі, алайда барлық қаржылық тәуекелдерді бағалап, бас тартуға және бармауға шешім қабылдады. Қатысушының осы кезеңде жұмыстан бас тартуға құқығы бар ма?

Иә. Ол кез келген уақытта бағдарламаға қатысуды тоқтата алады. Егер ол қазірдің өзінде Ұлыбританияда болса, онда ол белгіленген процедураға сәйкес бағдарламаға қатысуды тоқтатуы керек.

9. _____ фермада қолданылатын ережелер есінде жоқ. Бұл үшін жұмыс беруші жауапты ма?

Жоқ, зейнетақы жарналары міндетті емес. Жұмыс беруші сізді заң бойынша зейнетақы қорына есепке қоюға міндетті. Ол сізді зейнетақыдан бас тартуға көндіруге құқылы емес. Алайда, сіз қаласаңыз, зейнетақыдан бас тартуға толық құқығыңыз бар.



10. _____зейнетақы аударымдарын жасағысы келмейді. Жұмыс беруші оны зейнетақы қорына есепке қойған. Зейнетақы аударымдарының жарнасы міндетті ме? Мұндай жағдайда жұмыс беруші қалай әрекет етуі керек?



Жоқ, зейнетақы жарналары міндетті емес. Жұмыс беруші сізді заң бойынша зейнетақы қорына есепке қоюға міндетті. Ол сізді зейнетақыдан бас тартуға көндіруге құқылы емес. Алайда, сіз қаласаңыз, зейнетақыдан бас тартуға толық құқығыңыз бар.



11. _____басқа фермаға ауысу туралы өтініш берді, бірақ оған көлік шығындарын төлеу керек екендігі айтылды. Бұл шығындарды кім жабуға міндетті?



Егер сіз ауысып жатқан ферма басшылығы бұл шығындарды өтеуді ұсынбаса, бұл сіздің міндетіңіз.



12. _____бастық оларды кемсітеді деп санайды және оған шағым түсіргісі келеді. Оның бұған құқығы бар ма?



Иә. Сіз бұл үшін ұсынылған арналар арқылы кемсітушіліктің кез келген жағдайларын әрқашан талап етуіңіз керек.

? 13. _____терапевтке қалай тіркелу керектігін білмейді және жұмыс беруші оған көмектесуден бас тартады. Жұмыс беруші жұмыскерге қандай көмек көрсетуі керек?



Сіздің жұмыс берушіңіз сізге жалпы тәжірибелік дәрігерге тіркелуге көмектесе алады, бірақ сіз байланыс ақпаратын алуға жауаптысыз. Төмендегі сайтқа кіру арқылы жақын жердегі жалпы тәжірибелік дәрігерді таба аласыз <https://www.nhs.uk/service-search/find-a-gp>.



? 14. Жұмыс беруші _____ Бағдарлама бойынша қажетті визасы немесе жұмысқа құқығы жоқ жұмыскерді жалдады. Жұмыс беруші мен осындай жұмыскер үшін қандай салдары болуы мүмкін?



Жұмыс берушіге айыппұл салынуы немесе жауапқа тартылуы және бағдарламадан шығарылуы мүмкін. Жұмыскердің қанау ықтималдығы жоғары, ол қазіргі құлдық пен адам саудасының құрбаны болуы мүмкін. Қажетті визасы жоқ немесе бағдарлама шеңберінде жұмыс істеуге құқығы жоқ жұмыскер тұтқындалуы, ұсталуы, айыппұл салынуы, жұмыс уақытында алған жалақысын алып тастауы және Ұлыбританиядан жер аударылуы мүмкін екенін есте ұстаған жөн.

? 15. _____келісім бойынша ол фермада аптасына кемінде 32 сағат жұмыс істейтінін хабарлады. Ауа-райының қолайсыздығына және жұмыс уақытының төмен өнімділігіне байланысты жұмыс уақыты аз болды. Қатысушыға бір апта ішінде табуы тиіс, бірақ жұмыс жасай алмаған ақшасын өтей ала ма?



Иә. Сіз аптасына кемінде 32 сағат жұмыс істегеніңіз үшін жалақы алуыңыз керек.



16. _____ кәсіподаққа кіргісі келеді. Оның бұған құқығы бар ма?



Иә. Алайда, Ұлыбританиядағы Кәсіподақтар осы бағдарлама бойынша елге келген жұмыскерлердің қандай құқықтары бар екенін білмеуі мүмкін және толық көлемде көмек көрсете алмайды.



17. _____ қазақ немесе орыс тілдеріне аударылған шартты алды, бірақ аудармасы нашар және түсініксіз болып шықты. Жұмыс беруші ешқалай көмектесе алмайтынын айтты. _____ мәселені қалай шешуі мүмкін?



Қатысушы ферма басшылығынан немесе бағдарлама операторынан келісімшарт талаптарымен танысуға көмектесуін сұрай алады. Егер шарттың мазмұны әлі де қиын болса, қатысушы Англия мен Уэльстегі еңбек құқықтары орталығына немесе Шотландиядағы жұмыскерлерді қолдау орталығына жүгіне алады.



18. _____ шартында тұруға арналған шығыстар туралы ақпарат жазылмаған. Жұмыс беруші бұл ақпаратты келісімшартқа енгізуге міндетті ме?



Жоқ. Бұл ақпаратты келісімшартқа енгізілу міндетті емес. Бұл ақпарат жеке құжатта жазылуы мүмкін, онда міндетті және міндетті емес шығындар мен жұмыскер төлеуге қажетті аударымдар нақты көрсетілген.



19. _____ жоспарлы пластикалық операция жасағысы келеді және оны медициналық сақтандыру өтейді деп санайды. Медициналық сақтандыру мұндай операцияны қамти ма?



Жоқ.



1

Мұндай жағдайда Нұргүлдің қандай құқықтары бар?

- Оның жұмыс орнында кемсітушілікке ұшырамауға құқығы бар.
- Оның жұмыс беруші, Бағдарлама операторы және ттеңдік мәселелері бойынша кеңес беру және қолдау көрсету қызметі арқылы шағымдануға құқығы бар көрсету қызметі арқылы шағымдануға құқығы бар.

Мұндай жағдайда Нұргүлдің қандай да бір міндеттері бар ма?

- Нұргүл кемсітушіліктің осындай жағдайлары туралы хабарлауға міндетті.

Мұндай жағдайда оның жұмыс берушісі немесе бағдарлама операторы қандай міндеттерге ие?

- Нұргүлдің жұмыс берушісі осындай кемсітушілік мәлімдемелерге және әрекеттерге жол бермеуге міндетті.
- Нұргүлдің жұмыс берушісі де осындай шағымдарға байыпты қарауға міндетті.
- Оның бағдарлама операторы олардың демеушілік ететін жұмыскерлері жұмысқа орналасқан жұмыс берушілермен мониторинг пен тығыз ынтымақтастыққа, соның ішінде олардың кемсітушілікке ұшырамауын қамтамасыз етуге жауап береді.

Бұл жағдайда дұрыс емес ақпарат бар ма?

- Дұрыс емес ақпаратқа “ер адамдар көкөністерді өсіреді, ал әйелдер жидектерді жинайды” деген сөз жатады.

Мұндай жағдайда оның қандай құқықтары бар?

- Ол басқа фермаға ауысу құқығын пайдаланды.
- Содан кейін ол визамен рұқсат етілмеген жұмыстармен айналыса бастады. Мұндай жағдайда ол ешқандай құқықтарды талап ете алмайды.
- Ол трансферді/еңбек шартын бұзуды талап етуге құқылы. Қашқаннан кейін оны тұтқындауға, ұстауға, айыппұл салуға, жалақысын алып қоюға немесе депортациялауға болады.

Мұндай жағдайда Серіктің қандай да бір міндеттері бар ма?

- Оның ресми ақпарат көздерінен, соның ішінде Ұлыбританиядағы өмір сүру жағдайлары мен өмір сүру құны туралы сенімді ақпарат алу міндеті бар.
- Ол Ұлыбританияның ережелері мен нормативтік талаптарын орындауға, соның ішінде фермада қалуға немесе қолданыстағы тәртіпке сәйкес елден кетуге міндетті.

Мұндай жағдайда оның жұмыс берушісі немесе бағдарлама операторы қандай міндеттерге ие?

- Жұмыс беруші қызметкердің қашқаны туралы Бағдарлама операторына мәлімдеуге міндетті. Бағдарлама операторы қызметкердің құқық қорғау органдарына қашқаны туралы мәлімдеуге міндетті.
- Жалдау агенті қызметкердің тұру, көлік және азық-түлік шығындары туралы барлық қажетті ақпаратты алғанына көз жеткізіп, оны толық түсінуі керек еді.

Бұл жағдайда дұрыс емес ақпарат бар ма?

- Оның досы “жұмыс оған тұрарлық және ол көп ақша табады” десе де, бұл мәлімдеме әрқашан шындыққа жанаспайды.

Серік қалай әрекет ете алады?

- Басында ол барлық байланысты тәуекелдерді бағалауға мүмкіндік алды.
- Ол маманнан жұмыстың ерекшеліктерін нақты бағалай алатындай егжей-тегжейлі ақпарат беруін сұрауы мүмкін.
- Ол фермада қалып, басқа фермаға ауысуды сұрай алады немесе бағдарлама шеңберінен тыс жұмыс істей отырып, заңдарды бұзбау үшін Қазақстанға оралуы мүмкін.

3

Мұндай жағдайда оның қандай құқықтары бар?

- Ол егін жинау маусымдары мен көлік шығындары туралы барлық қажетті ақпаратты, соның ішінде жалдау агентінен әуежай фермасына тасымалдауды алуы керек еді.

Мұндай жағдайда оның жалдау агенттігі немесе бағдарлама операторы қандай міндеттерге ие?

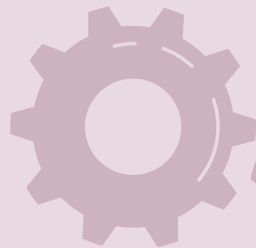
- Жалдау агенттігі егін жинау маусымына сәйкес кадрларды іріктеуді жоспарлауы керек еді. Бағдарлама операторы сонымен қатар қызметкерге егін жинау маусымы қашан басталатынын және қызметкер Ұлыбританияға қай уақытта ұшатынын хабарлауы керек еді.

Бұл жағдайда дұрыс емес ақпарат бар ма?

- Ол егін жинау маусымы туралы немесе Ұлыбританияға қашан ұшып баратындығы туралы нақты және сенімді ақпарат алған жоқ.

8 МОДУЛЬ

ҚОЛДАУ



БАЙЛАНЫС ҮШІН МАҢЫЗДЫ НӨМІРЛЕР



Жедел байланыс нөмірлері

Төтенше жағдайда немесе сізге немесе сіз білетін адамға тікелей қауіп төніп тұрса, полицияға **999** немесе **112** нөміріне қоңырау шалыңыз. Егер бұл шұғыл болмаса, **101** нөміріне қоңырау шалыңыз. Егер сізге шұғыл медициналық көмек қажет болса, **999** нөміріне қоңырау шалыңыз. Егер бұл шұғыл медициналық көмек болмаса және сізге медициналық мәселелер туралы ақпарат қажет болса, сіз **111** нөміріне қоңырау шалу арқылы медициналық маманмен сөйлесе аласыз.

Сіздің бағдарлама операторыңыз

Бағдарламаның ағымдағы операторының байланыс ақпаратын 106-беттен табуға болады. Оператормен байланысу үшін тек ресми дереккөздерді пайдалануды ұмытпаңыз.

Қазақстан Елшілігі

Телефон: +44 (0) 207 925 1757

Эл. пошта: london@kazembassy.org.uk

Сайт: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-london?lang=en>

Мекен-жайы: Қазақстан үйі, Полл Молл 125, Лондон SW1Y 5EA, Ұлыбритания

Қазақстан Елшілігінің GLAA консулдық бөлімі тек алдын ала жазылу арқылы қол жетімді.

Өтініміз, қабылдауға жазылу үшін мына сілтемені пайдаланыңыз:

<https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-london/online-booking?lang=en>

немесе осы QR кодты пайдаланыңыз:



Қауіпсіз көші-қон сенім телефоны

1414 (Бірыңғай байланыс орталығы) хабарласыңыз, егер сіз Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы бағдарламасы туралы жалпы ақпарат алғыңыз келсенемесе сізде қандай да бір сұрақтар, сондай-ақ алаяқтық, пайдалану тәуекелдері және т.б. болған жағдайда ҰЕҰ және Үкімет сияқты басқа қызметтерге жолдама алғыңыз келсе.

Қазақстан Ішкі істер министрлігінің жедел желісі

Егер сіз алаяқтықтың құрбаны бола аламын деп ойласаңыз, Ішкі істер Министрлігінің сенім телефонына **1402** нөміріне қоңырау шалуға болады.

КӨМЕКТІ ҚАЙДАН АЛУҒА БОЛАДЫ?

...ферма басшылығынан және бағдарлама операторынан?

Қазақстанда болу кезінде бағдарлама туралы қосымша ақпарат алу үшін Pro-Force компаниясына кеелсі эл. пошта мекенжайы бойынша хабарласыңыз: enquiries@pro-force.co.uk. Егер сізде қандай да бір проблемалар туындаса, алдымен ферма басшылығымен және кадрлар бөлімімен сөйлесіңіз. Егер олар көмектесе алмаса, Бағдарлама операторына хабарласыңыз.

Келесі жағдайларда сізге ферма басшылығымен және бағдарлама операторымен сөйлесу керек:

- Егер сізге Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы туралы қосымша ақпарат қажет болса.
- Егер сізге персонаалды іріктеу процесінде жалған ақпарат берді деп ойласаңыз.
- Егер сізді ақшаны қайтару үшін немесе басқа себептермен жұмыс істеуге мәжбүрлеген болса.
- Егер сізге Ұлттық ең төменгі жалақы төленбесе.
- Егер сіз қудалансаңыз немесе кемсітілсеңіз.
- Егер сіздің шағымыңыз дұрыс қаралмаса.
- Егер сізде басқа сұрақтар немесе мәселелер туындаса.

Қазақстанда бағдарлама туралы қосымша ақпарат алу үшін өзіңіздің Бағдарлама Операторыңызға хабарласыңыз. Олардың байланыс мәліметтерін 113-беттен таба аласыз.

... басқа ұйымдардан?

Егер сіздің бағдарлама операторыңыз сіздің мәселеңізді шеше алмаса, сізге көмектесетін басқа ұйымдар бар. Алдымен мыналарды қолданып көріңіз:

- Егер сіз Англияда жұмыс жасасаңыз, **сіз Еңбек құқықтары орталығына (0300 400 100)** хабарласа аласыз немесе олардың веб-сайтына кіре аласыз <https://www.workrightscentre.org>. Олар сізге орыс тіліндегі құқықтарыңыз туралы кеңес бере алады.
- Егер сіз Англия мен Уэльсте жұмыс жасасаңыз және адам саудасының құрбаны болуыңыз мүмкін деп ойласаңыз, Адам саудасына және еңбекті қанауға қарсы күрес бөлімімен (ATLEU) мына эл. пошта арқылы atleuteam@atleu.org.uk немесе **020 7700 7311** телефоны бойынша хабарласуға болады. Олардың веб-сайтына кіріңіз: <https://atleu.org.uk/>.

- Сондай-ақ, **Unseen ұйымына 08000 121 700** телефоны бойынша тәулік бойы заманауи құлдық мәселелері бойынша сенім телефоны арқылы хабарласа аласыз.
- Егер сіз Шотландияда болсаңыз, Шотландия жұмысшыларын қолдау орталығына (**0800 0581 633**, support@workersupportcentre.org.uk) Сіздің құқықтарыңыз туралы кеңес алу және ақпарат алу үшін хабарласуға болады. Олардың веб-сайтына кіріңіз: <https://workersupportcentre.org.uk>.
- Егер сіз Шотландияда жұмыс жасасаңыз, RSABI (**0808 1234 555**, helpline@rsabi.co.uk) кеңес пен көмек алу үшін хабарласуға болады. Сіз олармен олардың веб-сайты арқылы онлайн режимінде сөйлесе аласыз www.rsabi.org.uk.
- Егер сіз Солтүстік Ирландияда жұмыс жасасаңыз, құқықтарыңыз туралы ақпарат алу үшін еңбек қатынастары агенттігіне (**03300 555 300**) хабарласа аласыз.
- Егер сіз жұмыс істеуге мәжбүр болсаңыз немесе жұмысыңызды қанау арқылы пайдаланса, **0800 432 0804** телефоны арқылы немесе сайтқа кіру арқылы қылмыс және теріс пайдалану басқармасына құпия түрде хабарлауға болады www.gla.gov.uk/report-issues. Еңбек қылмысы және теріс пайдалану басқармасы сонымен қатар QR кодын сканерлеу арқылы көруге болатын Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы туралы бейнебаян жазды:

- Егер сіз жұмыс істеуге мәжбүр болсаңыз немесе жұмысыңызды қанау арқылы пайдаланса, 0800 432 0804 телефоны арқылы немесе сайтқа кіру арқылы қылмыс және теріс пайдалану басқармасына құпия түрде хабарлауға болады www.gla.gov.uk/report-issues.

... мен Қазақстанда болғанда?

Егер сізге Қазақстанда болған кезде көмек қажет болса, сіз осы Сенім телефондары арқылы хабарласа аласыз:

- Егер сіз алданып қалдым деп ойласаңыз, **1402** нөмірі бойынша Ішкі істер министрлігінің алаяқтыққа қарсы сенім телефонына хабарласыңыз.
- Егер сіз адам саудасының құрбаны болдым деп ойласаңыз, “Родник” **ҚОҒАМДЫҚ ҚОРЫНЫҢ сенім телефонына +77273961938** немесе **Сана сезімге +77252 500785** нөміріне қоңырау шалыңыз.
- Егер сізге Ұлыбританияға қауіпсіз көші-қон мәселелері бойынша жалпы ақпараттық қолдау қажет болса, **1414** Бірыңғай байланыс орталығына хабарласыңыз.

Just Good Work

Just Good Work – бұл сіздің саяхатыңыз, жұмыс процесі және сіздің құқықтарыңыз сияқты Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы бойынша Ұлыбританияда жұмыс істеу туралы білуіңіз керек барлық нәрселер туралы ақпарат пен кеңестер беретін ақысыз мобильді қосымша.

Just Good Work қолданбасын жүктеп алу үшін төмендегі QR кодын пайдаланыңыз. Кейбір бағдарлама операторларында Just Good Work туралы ақпарат болмауы мүмкін. Бағдарлама операторынан олардың ақпараты қолданбада орналастырылғанын білуге болады.



Егер сізге әлі де қосымша қолдау қажет болса, сіз мына ұйымдармен байланыса аласыз:

- Ұлыбританиядағы денсаулық пен қауіпсіздік мәселесі туралы хабарлау немесе жұмыс орнындағы денсаулық пен қауіпсіздік туралы сұрақ қою үшін Еңбекті қорғау және **қауіпсіздік басқармасына хабарласыңыз (0300 003 1747)**. Олардың веб-сайтына кіріңіз: <https://www.hse.gov.uk>.
- Егер сіз еркінізден тыс жұмыс істеуге мәжбүр болсаңыз, қазіргі әлемдегі **құлдық сенім телефонына 08000 121 700** нөміріне немесе олардың веб-сайтына кіру арқылы құпия түрде хабарласа аласыз: www.modernslaveryhelpline.org.
- Жұмыстағы құқықтарыңыз, кез келген мәселелер және не істей алатыныңыз туралы кеңес алу үшін **ACAS сенім телефонына қоңырау шалыңыз (0300 123 1100)**. Егер сізге аудармашы қажет болса, оларға хабарлаңыз, олар оны беру үшін қолдан келгеннің бәрін жасайды. Олардың веб-сайты (www.ACAS.org.uk/advice) қарапайым сұрақтар бойынша ақпаратты жылдам табуға көмектеседі.

- Егер сіз қысымға, кемсітушілікке ұшырасаңыз немесе сіз берген шағым дұрыс қаралмады деп ойласаңыз, сіз Теңдік сұрақтары бойынша кеңес беру және қолдау қызметіне жүгіне аласыз 0808 800 0082 және сайтқа кіре аласыз www.equalityadvisoryservice.com.
- Егер сіз аптасына 48 сағаттан артық жұмыс істеуге мәжбүр болсаңыз, үкімет веб-сайты арқылы ресми шағым жіберіңіз <https://www.gov.uk/government/publications/pay-and-work-rights-complaints>



ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КӨМЕК ТЕЛЕФОНДАРЫ

Егер сіз немесе сіз білетін адам өз-өзіне қол жұмсауға бейім болса, күрделі психикалық күймен күресіп жатсаңыз немесе жай ғана сөйлесуді қажет етсеңіз, сіз жалғыз емес екеніңізді және көмек әрқашан жаныңызда екенін есте сақтаңыз. Жақындарыңызға хабарласыңыз. Сіз сондай-ақ келесі тегін және құпия сенім телефондары арқылы қолдау ала аласыз. Сенім желілері ағылшын тілінде қол жетімді.

- **Samaritans желісі: 116 123 (24/7)**
- **SANEline желісі: 0300 304 7000 (16:30-22:30 аралығында күн сайын).**
- **Ұлыбританияның суицидтің алдын алу жөніндегі ұлттық сенім телефоны: 0800 689 5652**
- **(күн сайын сағат 18.00-ден 03.30-ға дейін).**
- **CALM желісі: 0800 585858 (күн сайын 17.00-ден 12.00-ге дейін).**

Егер сіз өзіңіздің психикалық денсаулығыңыз туралы біреуге жазғыңыз келсе, құпия қолдау алу үшін **85258** нөміріне **SHOUT** хабарламасын жібере аласыз.



ҚЫСЫМ МЕН КЕМСІТУШІЛІК ДЕГЕНІМІЗ НЕ?

Егер сізді қудаласа немесе кемсітсе, әрқашан көмек сұраңыз.

Қудалау мен зорлық-зомбылық әртүрлі формада болуы мүмкін.

Мысалы,

- Егер сіз олардың мақсаттарына жетпесеңіз, сізге еңбек шартын бұзу немесе жалақыны ұстап қалу қаупі төнсе.
- Егер сізді жазалау қаупі төнсе немесе мақсатыңызды орындамағаныңыз үшін жазаласа (мысалы, жұмыс қол жетімді болған кезде жұмыс уақытын қысқарту).
- Егер сіз жазалансаңыз немесе шағым бергеніңіз үшін жазаланамын деп қорықсаңыз.
- Егер біреу сізді әдейі қорласа, ашуыңызға келсе немесе қорқытса.

Кемсітушілік – бұл сіздің ұлтыңызға, нәсіліңізге, теріңіздің түсіне, жынысыңызға, тіліңізге, дініңізге немесе кез келген басқа сипаттамаңызға байланысты сізге басқаша қарау. Егер сізді кемсітсе, бұл сізге тең дәрежеде қаралмайтынын білдіреді және бұл сіздің құқықтарыңыз бен бостандықтарыңызды басқалар сияқты пайдалана алмайтыныңызды білдіреді. Кемсітушілік әртүрлі формада болуы мүмкін, мысалы,

- Егер сіздің азаматтығыңызға байланысты сізге аз жұмыс уақыты берілсе.
- Егер сіз жынысыңызға байланысты қиын тапсырмаларды орындауыңыз керек болса.
- Егер сізге орыс тілінде сөйлемейтіндіктен ең нашар баспана берілсе.
- Егер сіздің дініңізге байланысты әріптестеріңізге қарағанда сізге құрмет аз болса.



ЕГЕР МЕН АҒЫЛШЫН ТІЛІН БІЛМЕСЕМ ШЕ?

Сіз қолдауға жүгінетін кейбір ұйымдарда қазақша немесе орысша сөйлейтін адамдар болмауы мүмкін. Ағылшын тілінде сөйлеуге сенімді болмасаңыз да, көмек сұрауға тырысу керек.

Сіз әлі де ағылшын тілінде сөйлейтін және аудармаға көмектесетін біреудің көмегіне жүгінуге тырысуыңыз керек, соның ішінде:

- Фермадағы әріптес
- Қазақстандағы дос немесе отбасы мүшесі
- Қазақстан елшілігінде жұмыс істейтін біреу

Сондай-ақ жазбаша байланыс үшін онлайн аударма қолданбасын пайдаланып көруге болады.



БАҒДАРЛАМА ОПЕРАТОРЛАРЫ

Төменде сіз 2024 жылдың қарашасына жағдай бойынша Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасына қатысатын барлық бағдарлама операторларының байланыс ақпаратын таба аласыз. Бағдарламаның барлық операторлары Қазақстаннан тұрақты түрде қызметкерлерді тарта бермейтінін есте ұстаған жөн.

Қазақстаннан қызметкерлерді жалдайтын Бағдарлама операторлары **өзгеруі мүмкін** және сіз әрқашан операторыңыздың елде әлі де белсенді екеніне көз жеткізуіңіз керек.

Кейде **AGRI-HR** тек өзі үшін ғана емес, басқа операторлар үшін де жалдайды. Бұл жағдайда сіздің жалдау процесі **AGRI-HR-ден басталуы** мүмкін, бірақ сіздің демеушілік сертификатыңыз және Ұлыбританиядағы жұмысыңыз басқа операторда болады (әдетте **Fruitful Jobs**, бірақ басқаларында болуы мүмкін).

Agri-HR	Agri-HR (жалдау агенті) Телефон: +447 484 855 296 Эл. пошта: info@agri-hr.com Веб-сайт: https://www.agri-hr.com	HOPS Labour Solutions	Телефон: 02476 698 000 Эл. пошта: hello@hopsls.com Веб-сайт: https://www.hopslaboursolutions.com
Fruitful Jobs	Fruitful Jobs (оператор) Телефон: 01989 500 130 Эл. пошта: info@fruitfuljobs.com Веб-сайт: https://www.fruitfuljobs.com	Concordia	Эл. пошта: participantsupport@concordia.org.uk Веб-сайт: https://www.concordia.org.uk/seasonal-work
Pro-Force	Телефон (бас кеңсе): 01227 733 880 Эл. пошта (бас кеңсе): enquiries@pro-force.co.uk Веб-сайт: https://www.pro-force.co.uk/ Басқа филиалдардың байланыс деректері: https://www.pro-force.co.uk/branches		

КАДРЛАРДЫ ІРІКТЕУ АГЕНТТІКТЕРІ

Кейбір Бағдарлама операторлары жұмыскерлерді тікелей Қазақстанда жалдайды, онда кадрларды іріктеуді жеке және Интернет арқылы жүзеге асыруы мүмкін. Басқа жағдайларда жеке агенттіктер Қазақстанда бағдарлама операторларының атынан жұмыскерлерді жалдай алады. Бұл агенттіктер Қазақстан ішінде де, одан тыс жерлерде де негізделуі мүмкін.

Сіз қолданатын кез-келген жеке жалдау агенттігінің Ұлыбританиядағы қылмыс және теріс пайдалану жөніндегі басқарма (GLAA) лицензиясы болуы маңызды. GLAA қанаудың алдын алуға жауап береді, сондықтан лицензиясы бар агенттіктер этикалық кадрларды іріктеудің жоғары стандарттарын ұстануы керек. Егер оператор лицензияланбаған агенттікті пайдаланса, ол Ұлыбритания заңын бұзады.

Агенттіктің GLAA лицензиясы бар-жоғын тексеру үшін сіз GLAA Қоғамдық тізілімін ашып, агенттіктің атын іздей аласыз: <https://glass.gla.gov.uk/public>. Егер сіз олардың атын тізілімде көрсеңіз, оларда GLAA лицензиясы бар. Сондай-ақ, кадрлар агенттігінің лицензиясы бар-жоғын растау үшін GLAA сенім телефонына **0345 602 5020** нөміріне қоңырау шалуға болады (1-нұсқаны таңдаңыз).

Егер сіз жалдау агенттігін GLAA Қоғамдық тізілімінен таба алмасаңыз, олардың лицензиясы жоқ екенін растау үшін GLAA-ға **0345 602 5020** (1-нұсқаны таңдаңыз) немесе **0044 345 602 5020** (Егер сіз Ұлыбританиядан тыс болсаңыз) телефондары арқылы хабарласыңыз.

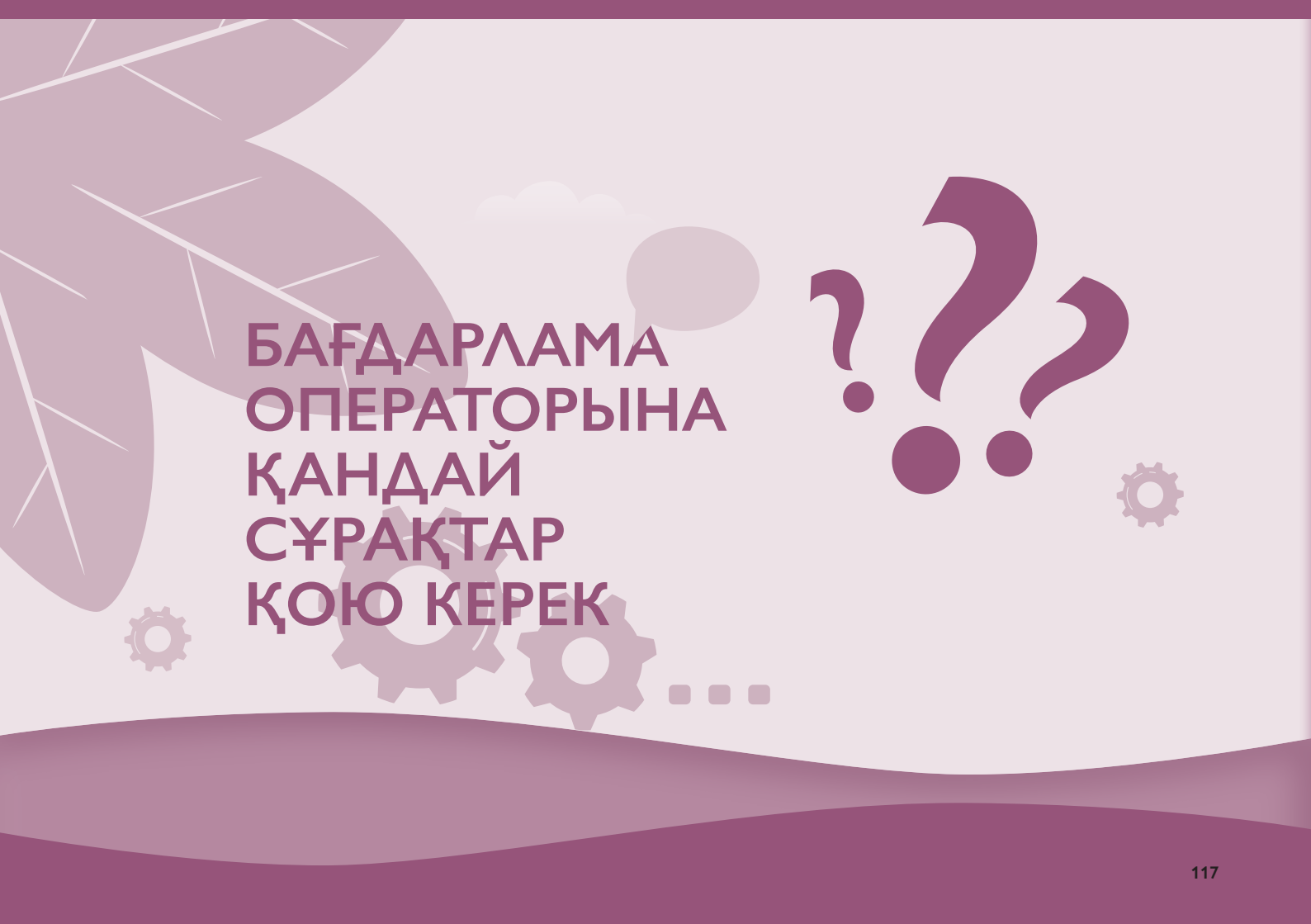


Лицензиясы жоқ жалдау агенттіктеріне сенбеңіз, өйткені олар сізді алдауға тырысуы мүмкін.

МЕН ЖҮГІНЕ АЛАТЫН БАСҚА ДА КӨМЕК ҚЫЗМЕТТЕРІ БАР МА?

Көмек ұсына алатын қызмет көрсетушілерінің тізімі Ұлыбританиядағы орналасқан жеріңізге байланысты. Төмендегі кестеде сіз ферманың байланыс ақпаратын тексере аласыз.

Ұйым	Атауы	Телефон нөмірі	Электрондық поштасы
Схема операторы			
Ферманың кадрлар бөлімі			
Жазатайым оқиғалар және төтенше жағдайлар клиникасы			
Жалпы тәжірибелік дәрігер			
Сақтандыру провайдері			
Зейнетақы провайдері			
Банктік қызметтер			
Ақша аударымдары бойынша қызметтер			



БАҒДАРЛАМА
ОПЕРАТОРЫНА
ҚАНДАЙ
СҰРАҚТАР
ҚОЮ КЕРЕК



Төменде операторға қоюға болатын сұрақтардың тізімі берілген:

ТАҚЫРЫП	СҰРАҚ
Сіздің жұмысқа орналасуыңыз	1. Қазақстанда да, Ұлыбританияда да қол қоюым қажет барлық құжаттар туралы айтып беріңізші. 2. Мен еңбек шартына қашан қол қоямын? 3. Менің еңбек шартым қай тілде жасалады? 4. Егер мен еңбек шартының шарттарын түсінбесем, кіммен сөйлесе аламын? 5. Маған қол қою керек басқа құжаттар бар ма? 6. Мен еңбек шартына қол қоямын ба, әлде бұл жай ғана келісім ме? 7. Мен виза алуға өтініш берген кезде қандай да бір ұсыныстар немесе көмек аламын ба? 8. Мен авиабилеттерді сатып алу кезінде қандай да бір ұсыныстар немесе көмек аламын ба? 9. Whatsapp немесе Telegram-да бір топ бар ма, онда мен Ұлыбританиядағы сол фермаға баратын басқа қазақтарға қосыла аламын ба?
Сіздің сапарыңыз	10. Мен Ұлыбританияға келгенде әуежайдан фермаға бару құнын төлеуім керек пе? Олай болса, бұл қанша тұрады? 11. Сіз маған туристік сақтандыру полисі туралы қосымша ақпаратты, соның ішінде сыйлықақылар туралы ақпаратты және менің сақтандыру компаниямның байланыс мәліметтерін бере аласыз ба? 12. Мен Қазақстанда болған кезде қайту билетін сатып алуым керек пе? 13. Мен келгенде маған SIM картасын бересіз бе? 14. Ұшу кезінде қиындықтар туындаса, кімге жүгінуім керек?

ТАҚЫРЫП	СҰРАҚ
Сіздің жұмысыңыз және еңбек жағдайларыңыз	15. Менің жұмыс берушім бағдарлама операторы ма, әлде менің фермам ба? 16. Мен келгенге дейін фермамның сипаттамасын аламын ба? 17. Егер фермадағы еңбек шартының шарттары менің күткеніме сәйкес келмесе, мен кіммен сөйлесе аламын?
Сіздің тұру шарттарыңыз	18. Тұру үшін қанша төлеуім керек? 19. Мен келгенге дейін фермамның сипаттамасын аламын ба? 20. Бөлмеде менімен бірге қанша адам тұрады? 21. Мен Wi-Fi, жуу, газ, жылыту және электр қуатын төлеуім керек пе? 22. Менің фермамнан дүкендерге, жалпы тәжірибе дәрігеріне немесе ауруханаға бару үшін ақы төлеуім керек пе? 23. Менің тұрғын үйім мен ерлер мен әйелдерге арналған ыңғайлылықтарым бөлек пе? 24. Менде банктік демалыс күндері демалыс болады ма? 25. Менің тұратын жерім мен жұмыс істейтін жерден алыс па? 26. Жұмыс орнына қалай жетуге болады? 27. Жұмыс орнына дейін көлік шығындарын кім жабады?

ТАҚЫРЫП	СҰРАҚ
Сіздің денсаулығыңыз және қауіпсіздігіңіз	28. Сіз маған медициналық сақтандыру полисі туралы қосымша ақпаратты, соның ішінде сыйлықақылар мен артық төленбейтін сомалар туралы ақпаратты және менің сақтандыру компаниямның байланыс мәліметтерін бере аласыз ба? 29. Менің медициналық сақтандыру полисімде стоматологиялық көмек бар ма? 30. Ең жақын аурухана қай жерде және оған жетудің ең тиімді жолы қандай? 31. Ең жақын терапевт қайда және оған жетудің ең жақсы жолы қандай? 32. Егер мен фермадағы қауіпсіздік нұсқаулары жазылған тілді түсінбесем, оларды түсінуге кім көмектесе алады? 33. Егер мен жарақат алсам немесе ауырып қалсам және Ұлыбританияда жұмыс істей алмасам, менің қайту рейсімді кім төлейді?
Сіздің ақшалай қаражатыңыз	34. Маған кім жалақы төлейді - ферма ма немесе бағдарлама операторы ма? 35. Ұлыбританиядан кетер алдында салықты қайтаруға кім көмектесе алады?
Сіздің құқықтарыңыз бен міндеттеріңіз	36. Егер менде фермада қандай да бір проблемалар туындаса, бұл туралы хабарлаудың ең жақсы жолы қандай?
Сіздің қолдауыңыз	37. Ферма кадрлары бөлімінің байланыс деректері қандай? 38. Ферманың әлеуметтік қамсыздандыру қызметінің байланыс деректері қандай?

НЕГІЗГІ СӨЗДЕР МЕН СӨЗ ТІРКЕСТЕРІ

Ағылшын тіліндегі бұл жалпы сөздер мен сөз тіркестері сіздің Ұлыбританияда болған кезде жақсы қарым-қатынас жасауға көмектеседі

АҒЫЛШЫН ТІЛІ	ТРАНСКРИПЦИЯ	АУДАРМА
НЕГІЗГІ АҚПАРАТ		
Сәлеметсіз бе!		
Кешіріңіз		
Өтінемін		
Маған көмек керек		
Сіз ... тілінде сөйлейсіз бе?		
... қайда?		
Мен ... барамын.		
(Сіздің нөміріңіз, атыңыз, сенің сүйікті...?) қандай?		
Мен ... жақсы көремін/мен ... ұнатпаймын		
Мен (су / кофе / менің есептік ведомосімді/менің еңбек шартымның көшірмесін) алғым келеді		
Мен түсінбеймін		

АҒЫЛШЫН ТІЛІ	ТРАНСКРИПЦИЯ	АУДАРМА
Рахмет!		
Өтінемін		
Иә / жоқ		
Кешіріңіз		
Қайырлы таң / Қайырлы күн / Қайырлы кеш/ Қайырлы түн / Қош болыңыз		

АҒЫЛШЫН ТІЛІ	ТРАНСКРИПЦИЯ	АУДАРМА
ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙ		
Қазақстан елшілігі қай жерде орналасқан?		
Жедел жәрдем шақырыңыз		
Полиция шақыру		
Өрт		
Ең жақын аурухана/дәріхана қайда?		
Маған аурухана керек / маған дәрігер керек		
Мені жарақаттандым		
Менде аллергия бар...		
Мен төлқұжатымды жоғалттым		
Біреу менің (телефонымды / ақшамды) ұрлады		
ӘУЕЖАЙДА		
Менің рейсім түйістірме		
Мен сөмкемді таба алмай тұрмын		
Иммиграция қызметі қай жерде орналасқан?		
Валюта айырбастау орны қайда?		
ИММИГРАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТТЕН ӨТУ КЕЗІНДЕ		
Міне менің төлқұжатым		
Мен ... (елдің атауы) ұшып келдім		
Мен бірінші рет келдім		
Мен бұрын осында болғанмын		

АҒЫЛШЫН ТІЛІ	ТРАНСКРИПЦИЯ	АУДАРМА
Мен фермада Ұлыбританиядағы Маусымдық Жұмыскерлер Бағдарламасы бойынша жұмыс істеймін.		
Мен өз фермада тұратын боламын. Мекенжайы осы құжатта көрсетілген.		
Мен Ұлыбританияда шамамен 6 ай боламын.		
Менде жарамды Британдық виза және Ұлыбританияда жұмыс істеуге шақыру бар.		
ҰЛЫБРИТАНИЯДА САЯХАТТАУ КЕЗІНДЕ		
Ең жақын (банкомат/дүкен) қайда?		
Мен адасып кеттім.		
... дейін қалай жетуге болады?		
... дейін қаншалықты алыс		



ҚР ЕҢБЕК ЖӘНЕ ХАЛЫҚТЫ ӨЛЕУМЕТТІК
ҚОРҒАУ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ТРУДА И СОЦИАЛЬНОЙ
ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ РК

